

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ'

Συνδρομή ἑτησίᾳ Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἑτησικαί. - Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὀδὸς Ἀρχιεπιστοῦ

24 Ἀπριλίου 1883

Τὴν κατωτέρω διήγησιν ἀπεσπάσαμεν ἐκ συγγράμματος τοῦ διασήμευ Ῥώσσου ποιητοῦ καὶ μυθιστοριογράφου Ἰβάν Τουργκένιεφ, φέροντος τίτλον «Ἀπομνημονεύματα Ῥώσσου μεγιστάνου». Εἶνε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο σειρὰ διηγημάτων, ἐν οἷς ὁ συγγραφεὺς περιγράφει σκηνὰς τοῦ Ῥωσσοῦ βίου, παρουσιάζων εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἐπεισοδίων ἅτινα ἐκτίθησιν, εἰκόνα ζωηροτάτην ὄσφ καὶ ἀληθῆ τῶν ἡθῶν καὶ αἰσθημάτων τοῦ Ῥωσσοῦ λαοῦ. Ὑφοῦ ἀφελῆς καὶ ἔνθουρον, ἀκρίβεια παρατηρήσεως καὶ δύναμις περιγραφικῆ εἶνε τὰ ἰδιόζοντα χαρακτηριστικὰ τῶν ἔργων τοῦ Τουργκένιεφ, ἅτινα καὶ διὰ τοῦτο πολλὴ ἐκτιμῶνται ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου αὐτοῦ θέλομεν δημοσιεῦσαι καὶ ἄλλα τινὰ τεμάχια κατόπιν.

Σ.τ.Δ.

ΠΩΣ ΑΠΟΘΝΗΣΚΟΥΣΙΝ ΟΙ ΡΩΣΣΟΙ

Ἐχω γείτονα, ὅστις εἶναι νεκρὸς οἰκοδεσπότης καὶ νεκρὸς κυνηγός. Ὁραίαν τινὰ πρωΐαν τοῦ Ἰουλίου ἐπορευθήν ἔφιππος πρὸς αὐτὸν καὶ τῷ ἐπρότεινα νὰ ἐξέλθωμεν εἰς κυνήγιον ὀρτύγων. Ἐδέχθη ἐκεῖνος τὴν πρότασίν μου. «Ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅμως μοι εἶπε, τοῦ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ζούχαν, διερχόμενοι διὰ τῶν κτημάτων μου. Θὰ λάβω οὕτως εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν δρυμὸν μου καὶ τὸ ὑλοτομεῖον. . . .»

Προσέταξε νὰ σελλώσουν τὸν ἵππον του, ἐφόρουν ἓνα πράσινον ἐπενδύτην, οὐτινος τὰ ὄρειχαλκινα κομβία ἀπέκασον κεφαλὰς κάπρων, ἐπέρασε τὸν κυνηγετικὸν του σάκκον, πεπλεγμένον ἐκ τριχῶν καμήλου, καὶ τὴν ἀργυρῆν φιάλην, ἔφριψε ἐπὶ τοῦ ὤμου τὸ καινούργιον γαλλικὸν του ὄπλον, ἐκαμάρωσε κατ' ἐπανάληψιν τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν καθρέπτην καὶ ἐφώνησε τὸν σκύλον του, δῶρον γηραιῆς κόρης ἀγαθοτάτης μὲν καρδίας, ἀλλ' ἐντελῶς φαλακρᾶς κεφαλῆς.

Ἐκινήσαμεν. Ὁ γείτων μου εἶχεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν του ἀρχαῖόν τινα ὑπαζιωματικὸν τῆς χωροφυλακῆς ὀνόματι Ἄρχιππον κοντὸν καὶ τετραγωνοπρόσωπον μὲ ἐξέχοντα τὰ μῆλα τῶν παρειῶν καὶ ἓνα νεκρὸν Γερμανὸν οἰκονόμον, ὃν εἶχεν ἐσχάτως φέρει ἐκ τῆς Κουρλάνδης ἢ τῆς Λιθωνίας, δεκαετικῶ ἑτῶν τὴν ἡλικίαν, ἰσχνόν, ξανθόν, μύωπα, στενοὺς ἔχοντα τοὺς ὤμους καὶ μακρόλαιμον. Ὀνομάζετο Γότλιβ φὸν δερ Κόα.

Δὲν ἦτο πολλὸς καιρὸς, ἄφ ὅτου ὁ νεκρὸς μου γείτων εἶχε γείνει κύριος τῆς περιουσίας του.

Τὰ κτήματα ἐκεῖνα τὰ ἀπέροκτα τὰ εἶχε κληρονομήσει ἐκ τῆς μακαριτίδος θείας του, τῆς συμβούλης τῆς ἐπικρατείας, ὡς λέγουσιν οἱ Ῥῶσσοι Κας Καρδῶν-Καρτάεφ, χονδρῆς καὶ παχείας γυναικὸς, παχείας εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν, ὥστε νὰ ἰδροκοπῆ καὶ νὰ ἀποπνίγηται καὶ ὅταν ἐκάθητο, καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο ἐξηπλωμένη.

Φθάσαντες εἰς τὸ μέρος, ἐνθα ἐτελεῖτο ἡ δενδροτομία, ὁ Ἀρδαλίον Μιχάηλιτζ (οὕτως ὠνομάζετο ὁ γείτων μου) εἶπεν εἰς τοὺς ἀκολουθούς του νὰ περιμείνωσιν ἔξωθεν. Ὁ Γερμανὸς ἔκλινε τὴν κεφαλὴν, ἐπέξευσε, εἴλκυσεν ἐκ τοῦ θυλακίου του μικρὸν τι ἄδστον βιβλίον, ὅπερ ἦτο, νομίζω, ἔργον τι τοῦ Ἰωάννου Σοπεργάουερ καὶ ἐκάθισεν ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀγρίας λυγαριάς. Ὁ Ἄρχιππος ἔμεινεν εἰς τὸν ἥλιον τερῶν ἐπὶ μίαν ὥραν τὴν αὐτὴν πάντοτε στάσιον. Περιήλθομεν τὸ ὑλοτομεῖον κατὰ διαφόρους διευθύνσεις χωρὶς οὐδαμοῦ νὰ παρατηρήσωμεν ἕγνη τροχῶν ξένου ἀμαξίου, ἔπειτα δὲ ὁ Ἀρδαλίον Μιχάηλιτζ μοι ἐδήλωσε τὴν πρόθεσίν του τοῦ νὰ ὑπάγωμεν καὶ εἰς τὸ καθ' αὐτὸ δάσος.

«Καλὰ, τῷ εἶπον, θὰ σὲ συνοδεύσω εὐχαρίστως, τάσφ μᾶλλον, ὅσφ ἔχω μίαν προκίσησιν ὅτι καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν οὔτε πτερόν δὲν θὰ κτυπήσω».

Ἐπανήλθομεν εἰς τὸ προαύλιον. Ὁ Γερμανὸς ἔθηκεν ὡς σημεῖον δύο φυλλάρια χόρτου εἰς τὴν σελίδα, ἣν ἀνεγίνωσκε καὶ ὄχι ἀνευ κόπου ἵππευσε πάλιν ἐπὶ τῆς ἐλεεινῆς του φορεβάδος. Ὁ Ἄρχιππος ἐκινήθη ἐπὶ τοῦ ζώου του, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου οὐδὲν εἶχε πεζεύσει, εἴλκυσεν ἀμφοτέρωθεν τοὺς χαλινούς, ἐταλάντευσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὰς βραχεῖας τοῦ κνήμας καὶ ἐπὶ τέλους ἔθεσεν εἰς κίνησιν τὸ ταλαίπωρον ἵππαιριον, τὸ ὅποτον κατεπλάκωνε διὰ τοῦ ὄγκου του. Ἐκινήσαμεν καὶ πάλιν.

Ἐγνώριζον ἀπὸ τῶν παιδικῶν μου χρόνων τὸ δάσος τοῦ Μιχάηλιτζ τὸ Τζαπλυγίαν. Συχνάκις ἐπορευόμην εἰς αὐτὸ μετὰ τοῦ Γάλλου διδασκάλου μου, κ. Δελζιρὸς Φλερῦ, λαμπροῦ ἀνθρώπου, ὅστις ὅμως παρ' ὀλίγον κατέστρεψε διὰ παντὸς τὴν υγείαν μου, διότι ἤθελε νὰ κάμνη καὶ τὸν ἱατρὸν. Τὸ δάσος ἐκεῖνο περιεῖχε διακοσίας ἢ τριακοσίας ὑπερμεγέθεις δρυῖς, ἀναμιξ μετὰ γιγαντείων μελιῶν. Οἱ ὕψηλοί καὶ

παχείς τῶν δένδρων κορμοὶ μὲ τὸ μακρῶν τῶν χρωμάτων καθίστων θαυμασιῶς εὐδιάκριτον τὴν χρυσοῦσαν καὶ σχεδὸν διαφανῆ πρασιναῖα τῶν λεπτοκρυῶν καὶ τῶν σουρβιδῶν, καὶ ὑπερέχοντες εἰς ὕψος πολὺ ἐσκιαγραφούντο ὄρθοι εἰς τὸ κυανῶν τῆς ἀτμοσφαιρας, ὅπου ἐξέτεινον, ὡς τις σκηνὴ γραφικώτατα δικτετροπημένη, τοὺς εὐρεῖς τῶν κλάδους συμπελεγμένους. Ἐκεῖ δὲ ἰέρακες, κίρκαι καὶ ἄλλα πτηνὰ παρόμοια αἰωρούντο καὶ συνεστρέφοντο περὶ τὰς ἀκινήτους τῶν δένδρων κορυφὰς· ὁ μελανόστικτος δρυοκλάπτῃς ἀνευδύτως ἐκόλαπτε μὲ τὸ χαλύβδιόν του βάρφος τὸν παχὺν φλοιὸν τῶν κορμῶν· τὸ ἤχηρὸν τοῦ κοσσοῦ κελᾶδημα ἀντήχει εἰς τὸ βάθος τοῦ φυλλώματος εὐθύς, μετὰ πᾶσαν λυγρὰν στροφὴν τοῦ χαραδριοῦ, κάτω δὲ εἰς τὸ πυκνότερον τοῦ φυλλώματος ἀνέτως ἐκελάδουν ὁ πετρίτης καὶ ἡ ἀκανθίς. Διὰ τῶν ἀτραπῶν τοῦ δάσους εὐλύγιστοι καὶ κοῦφαι ἐπέτων αἱ σίτζαι. Ὁ κοκκινόθριξ σκίουρος ἐπῆδα σκιρτῶν ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον καὶ εἶτα ἀνεπαύετο συστέλλόμενος καὶ καλύπτων διὰ τῆς οὐρας τὴν κεφαλήν. Εἰς τὸ βαθυπρασίνον χόρτον, ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν θάμνων, ἦνθει τὸ Ἴον καὶ ἡ ἀνθεμῖς καὶ ἠΰξανον πολυειδῆ καὶ ποικίλων χρωμάτων ἀμανιτάρια, ἄλλα μὲν ἀβλαβῆ, ἄλλα δὲ φορομακερὰ, πάντα ὅμως εὐμορφα εἰς θέαν καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἠξυρόντας τὴν χρῆσιν τῶν. Εἰς τὰ ἀνοικτότερα μέρη, τὸ πράσινο τοῦ χόρτου ἐφαίνετο ὡσεὶ κατὰστικτον ὑπὸ κηλίδων πορφυρῶν ἥσαν οἱ ὄρμιμοι καὶ εὐοσμοὶ καρποὶ τῶν ἀγρίων χαμοκεράσων. Τί σκιά εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο! Τί ἄρωμα τοῦ ἀέρος, τί δρόσος καὶ τί ἡσυχία!

Ἐἶχον ἄλλοτε διέλθει ἐκεῖ γλυκείας τῆς ὄντι ὄρας, ὁμολογῶ δὲ ὅτι εἰσερχόμενος τῶρα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἐριππος μετὰ τοῦ γείτονός μου, ἠσθάνθη ὅτι αἱ συγκινητικαὶ τοῦ παρελθόντος ἀναμνήσεις διήγειρον ἐν ἐμοὶ ζωηρὸν τὸ συναίσθημα ἀριστοῦ ἄμα δὲ καὶ ἀπεριγράπτου μελαγχολίας. Ὁ δυστυχῆς χειμὼν τοῦ 1840—41, ὅστις εἶχε διέλθει ἀνευ χιόνος, ἀτύχημα μέγα διὰ τὴν Ῥωσίαν, δὲν ἐφείσθη καὶ τῶν μεγάλων δένδρων τοῦ Τζαπλουγίνου. Ἦσαν ξηρὰ, ἀνευ φύλλων, κηλιδομένα, κατὰ γῆς πολλὰ, ἐν τῷ μέσῳ νέας βλαστήσεως, ἥτις εἶχον ἀρχίσαι νὰ φύηται. Τινὰ εἰς αὐτῶν ἴσταντο ἀκόμη ὄρθια καὶ ἐκοσμοῦντο πρὸς τοὺς παράπονους καὶ ἀπελπισίαν τοὺς ἀκρωτηριασμένους καὶ σχεδὸν νεκροὺς κλώνας τῶν. Ἄλλα διατῆρουν μὲν ἰκανῶς βαθὺ τὸ φύλλωμα, ἀν καὶ ὄχι ἀφθονον ὡς ἄλλοτε, ἀλλὰ τὸ φύλλωμα ἐκεῖνο ἐπεσκιάζον μεγάλοι ξηροὶ κλάδοι, μακροὶ, ὡς ἂν εἶχε κτυπήσει αὐτοὺς ὁ κεραυνός. Πολλὰ εἶχον χάσει τὸν φλοιὸν τοῦ στελέχους· πᾶσα ὅμως ἦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια, γίγαντες ἄλ-

λοτε, ἐκείντο τῶρα χαμαὶ καὶ καταπεφρονημένα ἐσήποντο ὡς οὐτιδανὰ πτώματα ζῶων!

Τίς θὰ ἐπίστευε τῷ 1840 ὅτι μετὰ τινὰ ἔτη μάτην θὰ ἀνεζήτησι τις σκιάν εἰς τὸ σύσκιον δάσος; Παρκατηρῶν δ' ἐγὼ τοὺς νέους ἐκείνους Τιτᾶνας, ἀθῶα θύματα οὐρανοῦ ἀμειλίχτου, τοὺς ἐφρανταζόμεναι αἰθανομένους, τοὺς ὑπέθετον ἐκδύλλοντας φθόγγους πόνου καὶ ἐντροπῆς . . . καὶ μοὶ ἤρχετο κατὰ νοῦν ἡ ποιητικὴ ἐκείνη ἀποστροφή τοῦ Κόλτσωφ: «Τί ἐγίνες τῶρα, ὑψηλὸν βῆμα, δύναμις ἀλαζονικῆ, βασιλικῆ ἀρετῆ; ποῦ τῶρα ἀπεσύρθη ὁ χλωρὸς χυμὸς, ὅστις ἀνέβαινέ ποτε πάντοτε πρὸς τὰ ἐπάνω;»

— Mein Gott! mein Gott! ἐρῶνει εἰς ἕκαστον βῆμα ὁ φὸν δὲρ Κόλ, Θεέ μου, τί κρίμα! Ὁ Ἄρχιππος ἀπ' ἐναντίας ἔμεινε ἀπαθέστατος καὶ ἀντὶ νὰ στεναζῆ εὐρίσκειν εὐχαριστήσιν τινὰ ὑπερπηδῶν τὰ σεσηπότα καὶ σκοληκόβρωτα στελέχη, τὰ κείμενα ἐκτάδην ἐπὶ τῆς χλόης καὶ στίζων αὐτὰ διὰ τοῦ μαστιγίου του. Ἐβαίνομεν πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἐγίνετο ἡ ζυλοτομία, ὅτε αἴφνης μετὰ τὸν κόπον πίπτοντος δένδρου ἀντήχησε κραυγὴ καὶ θόρυβος φωνῶν καὶ μετὰ τινὰ δευτερόλεπτα ἐχύθη πρὸς ἡμᾶς νεκρὸς χωρικός κάτωχρος καὶ ὅλος ἀναστατωμένος.

«Τί εἶνε; ποῦ τρέχεις οὕτως; εἶπεν ὁ νεκρὸς ἰδιοκτῆτης.

— Ἄχ! πατέρα, ἄχ! Ἀρδαλίω Μιχάηλιτζ, τί κκκόν!

— Τί;

— Τὸ δένδρον, πατέρα, τὸ δένδρον ἐπλάκωσε τὸν Μάξιμον.

— Πῶς; τὸν Μάξιμον! τὸν ἐργολάβον;

— Ναι, πατέρα. Ἐκόπταμεν μίαν μελίαν.

Ἐκεῖνος ἴστατο πέντε βήματα παρακάτω καὶ ἐκύτταζεν. Ἀφ' οὐπολλῆν ὥραν ἐκύτταζεν ἐδίψασε καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν πηγὴν, ὅτε ἐξῆρνα ἔτριξε τὸ δένδρον καὶ ἐπεσε ἴσα ἐπάνω του. Ἡμεῖς ἐφωναζόμεν· «Τρέξε, τρέξε!» Ἄλλ' ἀντὶ νὰ κινηθῆ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, ἔτρεξεν ἴσα ἐμπρὸς του, ἀπὸ τὸν φάρον του δὲν ἠξέσχε τί ἔκαμνε καὶ ἡ μελίαν τὸν ἐσκέπασε μὲ τοὺς κλάδους τῆς. . . .

— Καὶ τὸν ἐσκότωσε τὸν Μάξιμον;

— Τὸν ἐσκότωσε, πατέρα.

— Σ' ἐρωτῶ ἂν τὸν ἀφῆκεν εἰς τὸν τόπον.

— Εἶνε ζωντανὸς ἀκόμη, ἀλλὰ τί τὸ θέλεις ἔχει τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια σπασμένα. Ἐγὼ ἔτρεχα νὰ εὐρω τὸν ἱκτρὸν Σελίβερτιτζ».

Ὁ Ἀρδαλίω Μιχάηλιτζ προσέταξε τὸν Ἀρχιππον νὰ σπεύσῃ ἐριππος εἰς τὸ χωρίον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἱκτροῦ, αὐτὸς δὲ ἔδραμε πρὸς τὸν τόπον τοῦ συμβάντος καὶ ἐγὼ τὸν ἠκολούθησα.

Εὐρομεν τὸν δυστυχῆ Μάξιμον κείμενον ἐπὶ

τῆς χλόης καὶ περικυκλωμένον ὑπὸ δεκάδος χωρικών. Κατέβημεν ἀπὸ τῶν ἵππων. Ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος δὲν ἐστένιζε πλέον, ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤνοιγε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐρῖνετο ὡσεὶ παρετήρη· ἐκπληκτος περὶ ἑαυτὸν... ἔδρακε τὰ ἰσχυρὰ χεῖλη του... αἱ σιαγόνες αὐτοῦ ἔτρεμον, ἡ κόμη του εἶχε κολληθεῖ ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἀτάκτως δὲ ὑψούτο τὸ στῆθος του. . . Ἐφαίνετο ὅτι ἀπέθνησκεν.

Ὅτε ἐκύψαμεν ἐπ' αὐτὸν ἀνεγνώρισε τὸν Ἀρδαλίωνα.

«Κύριε, τῷ εἶπε μὲ φωνὴν μόλις καταληπτὴν, ζήτησον τὸν ἱερέα· ὁ Θεὸς μὲ τιμωρεῖ, ἐσπασαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες μου. Εἶνε σήμερον . . . κυριακὴ . . . καὶ ἐγὼ βλέπει. . . ἠνάγκασα αὐτοὺς. . . τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους . . . νὰ ἐργασθῶν».

Ἐπειτα ἐσιώπησεν· ἐκόπη ἡ φωνὴ του.

«Ὅταν κἀμετε τὸν λογαριασμὸν μου, ἐξηκολούθησε, δότε τὰ χρήματά εἰς τὴν . . . γυναῖκά μου. Ὁ Ὀνήσιμος ἐδῶ . . . ἠξέσχε εἰς ποίους . . . χρεωστῶ . . .

— Καυμένη Μάξιμε, ἐστειλάμεν διὰ τὸν ἱκτρὸν, εἶπεν ὁ Ἀρδαλίω πρὸς τὸν θνήσκοντα, μὴ φοβῆσαι, θὰ ζήσης.

Μάτην ἐξίτηι ἐκεῖνος νὰ ἀνοιχῆ καὶ πάλιν τὸ στόμα, μετὰ κόπου ἀνύψωσε τὰ βλέφαρα καὶ τὰς ὀφθαλμοὺς.

— Ὅχι, προσέθηκε μετὰ τινὰ χρόνον ψιθυρίζων, θὰ ἀποθάνω, νὰ ὁ θάνατος! . . . εἶνε ἐδῶ . . . Ἀδελφοί, συγχωρεῖτέ με καὶ ὁ Θεὸς νὰ σᾶς συγχωρήσῃ! . . .

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ, Μάξιμε Ἀνδρέιτζ, ἐφώνησαν ὑποκῶφως οἱ χωρικοὶ ἀποκαλύπτοντες τὴν κεφαλήν, καὶ σὺ νὰ μᾶς συγχωρήσῃς.

Ἐκίνησεν εἰς σημεῖον ἀπελπισμοῦ τὴν κεφαλήν, ἐπροσπάθησε μετ' ἀγωνίας ν' ἀνασηκωθῆ ὀλίγον καὶ πάλιν κατέπεσε.

— Δὲν πρέπει τέλος πάντων ν' ἀποθάνῃ ἐδῶ, ἐφώνησεν ὁ Ἀρδαλίω. Ἄς σχηματίσωμεν φορεῖον μὲ τὰς ψάβας τῶν ἀμάξων καὶ ἄς τὸν ὑπάγωμεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Εὐθύς δύο ἄνδρες ἐσπευσαν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν διαταγὴν.

— Χθὲς ἠγόρασα . . . ἐψιθύρισε ὁ θνήσκων. Ἐνα ἵππον . . . ἀπὸ τὸν Εὐρημον . . . ἔδωκα ἀρραβῶνα . . . ὁ ἵππος εἶνε ἰδικός μου, διὰ τὴν γυναῖκά μου . . . ἐκείνη θὰ πληρώσῃ . . . νὰ τὸν δώσω εἰς τὴν γυναῖκά μου!

Τὸν ἐποποθέτησαν μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ φορείου, ἐσπάραζον ὡς τὸ πτηνὸν καὶ εὐθύς τὸ σῶμά του ἐγενεῖν ἀκκμπτον.

— Ἐτελείωσε! ἐφώνησαν οἱ χωρικοί.

Ἀνέβημεν πάλιν ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ ἀπῆλθον.

Ὁ θάνατος τοῦ Μάξιμου μὲ ἐδύθισεν εἰς σκέψεις.

Ὁ Ῥώσος χωρικός ἀποθνήσκει κατὰ τὸν ὅλον ἴδιον, δὲν δύναται δὲ τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ διάθεσις, ἐν ἣ δεικνύεται πρὸ τοῦ ἐκπνεῦσθαι, εἶνε δυνατὸν ὑπὸ αἰκνιδήποτε ἐποψιν νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἀδιαφορίαν ἢ εἰς βλακειάν. . . Ἀποθνήσκει, παρετήρησα τοῦτο πολλάκις, ἀταράχως καὶ ἀπλῶς ὡς ἐκπληρῶν πράξιν ἀναπόφευκτον καὶ φυσικὴν.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἐν τῷ χωρίῳ ἄλλου γείτονος, χωρικός τις εἶχε καθ' ἐν τῇ πυρκαϊᾷ τοῦ σιτοβολῶνος. Θὰ ἔμενε ἐκεῖ νὰ ἀποθάνῃ ἂν ἀστός τις δὲν ἠθελεν ὑπάγει νὰ τὸν ἀποσύρῃ ἡμίκυστον. Ἐπορεύθη ἴνα ἴδω τὸν δυστυχῆ εἰς τὴν καλύβην του, ἦτο σκότος καὶ ὁ ἐν αὐτῇ καπνὸς ἦτο τόσον πυκνός, ὥστε μὲ ἀπέπνιγε.

«Ποῦ εἶνε ὁ ἀρρωστος;» ἠρώτησα.

— Ναι! ἐκεῖ, εἰς τὸ κοίλωμα τῆς θερμάστρας, μοὶ ἀπεκρίθη γυνὴ τις μὲ τὴν συνήθη μελωδικὴν φωνὴν τῶν λυπημένων πτωχῶν χωρικών.

Ἐπλησίασα· ὁ δυστυχῆς εἶνε ἐξηπλωμένος καὶ σκεπασμένος μὲ τὴν τουλούπα του. «Πῶς εἶσαι, ἀδελφέ;» τῷ λέγω. Ὁ ἀσθενὴς ἐκινήθη ὀλίγον· εἶνε καταπληγμένος, ἐτοιμοθάνατος καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀνασηκωθῆ ὀλίγον. Τῷ λέγω· «Μεῖνε, μεῖνε ἡσυχος . . . πέ μου μόνον πῶς εἶσαι, ἀδελφέ;

— Τὸ βλέπεις, πολὺ ἀσχημα.

— Ὑποφέρει; Οὐδεμίαν ἔδωκεν ἀπόκρισιν. «Θέλεις τίποτε;» Ἐσιώπα. «Τί καὶ θέλεις;

— Ὅχι».

Ἀποσύρομαι ὀλίγον καὶ ὑπάγω νὰ καθίσω ἐπὶ ἐνὸς θρανίου. Ἐκεῖ μένω περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἐν τῷ μέσῳ ἀληθῶς ἐνταφίου σιγῆς. Ἐν τινι γωνίᾳ, ὀπισθεν τραπέζης κειμένης ὑπὸ τὸ εἰκονοστάσιον, μικρὸν πενταετὸς κοράσιον ἴσταται μαζεμένον καὶ βροκανίζει ξηρὸν ἄρτον. . . ἡ μήτηρ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ ἀπειλεῖ διὰ τοῦ δακτύλου. Εἰς τὴν εἴσοδον πηγαινοέρχοντα, θορυβοῦν, ὀμιλοῦν ἡ ἀνδραδέλφη κατακόπτει κρᾶμβην.

«Ἐ! Ἀξίνια, λέγει τέλος ὁ θνήσκων.

— Τί;

— Δός μου κλάς».

Ἡ Ἀξίνια προσήνεγκε τὸ ζητηθὲν ποτὸν καὶ ἡ ἡσυχία ἀποκατέστη καὶ πάλιν. «Ἐκοινώησεν;» ἠρώτησα χαμηλῆ τῇ φωνῇ. «Ναι, μοὶ ἀπῆντησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, πρὶν ἔλθετε».

«Ἐδῶ, ἐσκέρθη καθ' ἑαυτὸν, τὰ πάντα εἶνε ἐν τάξει, ὁ ἀρρωστος περιμένει τὸν θάνατον καὶ οὐδὲν ἄλλο». Δὲν ἀντειχον πλέον, ἀπῆλθον.

Ἐνθυμούμαι ὅτι ἡμέραν τινὰ εὐρισκόμενος εἰς τὸ κυνήγιον διέτρινα μακρόθεν τὴν στέγην τοῦ νοσοκομείου τοῦ Κρασνογόριε, ἐπειδὴ δὲ ἐ-

γνώριζα τινα εκεί ονομαζόμενον Καπίτων, νεαρὸν ἱατρὸν ἢ νοσοκόμον, δὲν ἤξεύρω καλῶς, ἀλλ' ἔξοχον ἔραστήν τοῦ κυνηγίου, τὸ ὅποιον θαυμασίως ἀγαπῶ καὶ ἐγὼ, εἰσῆλθον ἕνα συνομιλήσω πρὸς αὐτόν.

Τὸ νοσοκομεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς πτέρυγος παλαιοῦ κυριαρχικοῦ οἴκου. Ἡ κυρία τοῦ τόπου εἶχεν αὐτὴ ὀργανώσει εἰς νοσοκομεῖον τὴν πτέρυγα ἐκείνην κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐκάρρωσεν ὑπεράνω τῆς θύρας σινίδα κυανὴν, ἐφ' ἧς διὰ λευκῶν γραμμῶν ἦτο ἐπιγεγραμμένον· *Νοσοκομεῖον τοῦ Κρασνογόριε, τῆ αὐτῆ δὲ ἡμέρᾳ ἐνεχειρίσε κατὰστίχον εἰς τὸν Καπίτων, εἰδήμονα ἤδη τοῦ νοσοκομεῖν, ὅπου ἔμελλε νὰ ἐγγράφη τοὺς ἀρρώστους, τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος τοῦ καταστίχου εἰς ἐκ τῶν παραστίτων καὶ ταπεινῶν θεραπόντων τῆς εὐεργετικῆς κυρίας ἔγραψε γαλλιστί τοὺς ἐξῆς στίχους*

Dans ces beaux lieux où règne l'allégresse,
Ce temple fut ouvert par la beauté ;
De vos seigneurs admirez la tendresse,
Bons habitants de Krasnogorie !

Δὲν ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ὁμοιοκαταληξίαν ἢ τὸ μέτρον τοῦ τελευταίου στίχου· παραθέτομεν ἀπλῶς τὸ κείμενον.

Ἄλλος δὲ τις φίλος τῆς οἰκίας ἔλαβεν ἀμέσως τὸν κάλαμον καὶ δὲν ἐδίετασε νὰ γράψῃ γαλλιστί ὡσαύτως καὶ λίαν καλλιγραφικῶς τὸν ἐξῆς στίχον, οὗ ἡ σχέση πρὸς τοὺς ἠγουμένους δὲν εἶνε ἐκ πρώτης ὄψεως καταληπτή·

Et moi aussi j'aime la nature !

Καὶ ὑπέγραψεν· *Ἰωάννης Κουβιλιάντικωφ.*

Ὁ Καπίτων ἐγκαταλείφθεις εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ μέσα ἠγόρασεν ἕξ ξυλινὰς κλίνας, τὰς ὁποίας ἔβαψε πρασίνας, καὶ ἐπικαλούμενος τὴν ἀνωθεν εὐλογίαν ἤρχισε νὰ περιποιῆται τοὺς πτωχοὺς, οὓς τῷ ἐπεμπεν ὁ Θεός. Τῷ ἐδόθησαν δὲ καὶ δύο βοηθοί, ὧν ὁ εἰς ὄνοματι Παῦλος ἦτο ποτε γλύπτῃς καὶ ἐπασχεν ἐνίοτε ὑπὸ παραφροσύνης, ἢ δὲ ἄλλη, γυνή, ἐκαλεῖτο Μελικιτρίκη καὶ ἦτο ἡ μαγεύτρια τοῦ καταστήματος. Τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα παρεσκευάζον τὰ φάρμακα, ἔκαμνον τὰς ἐγγύσεις καὶ ἐκράτουν τοὺς ἀσθενεῖς, οὓς ἐτίναζεν ἢ θέρμη ἢ οἴτινες ἀνθίσταντο εἰς ὀδυνηρὰς ἐγχειρήσεις. Ὁ πρῶτον γλύπτῃς ἦτο σκυθρωπὸς καὶ πολὺ φειδωλὸς λόγων, τὴν νύκτα ὅμως ἐτραγῶδει καὶ παρεκάλει πάντοτε τὸν τυχεύοντα διαβάτην νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ νυμφευθῆ Μελανίαν τινὰ, θαναοῦσαν καὶ ταφείσαν πρὸ πολλῶν ἡδῶν. Διὰ νὰ τὸν καθησυχάζῃ δὲ εἰς τὰς ἐξάψεις του ἡ μαγεύτρια τὸν ἐπεμπε συχνὰ νὰ βόσκη τοὺς κούρκους.

Εὐρισκόμην παρὰ τῷ διευθυντῇ τοῦ νοσοκο-

μείου, παρὰ τῷ Καπίτωνι, καὶ διελεγόμεθα περὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ τελευταίου μας κυνηγίου, ὅτε ἀφῆνης εἰσῆλθε μεθ' ὀρμῆς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ νοσοκομείου ἀμαξία συρομένη ὑφ' ἐνὸς μαύρου ἵππου, ἐξ ἐκείνων τῶν ἀμαξῶν τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται οἱ μυλωθροί. Ἐν αὐτῇ ἐκάθητο ἀνὴρ ῥωμαλέος, φέρων μακρὰν γενειάδα τεσσάρων ἢ πέντε χρωμάτων καὶ ἐνδεδυμένος στολὴν καινουργῆ. «Καλῶς ὦρισας, Βασίλη Δημήτριτς! τῷ ἐφώνησεν ὁ Καπίτων ἀπὸ τοῦ παραθύρου. Εἶνε ὁ μυλωθρὸς τοῦ Λεουβοφσινάσκου προσέθηκεν ἀποταθείς πρὸς ἐμέ. Ὁ χωρικὸς κατήλθε τῆς ἀμάξης ἀφῆσας στεναγμὸν βαθὺν καὶ παρατεταμένον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Καπίτωνος, στραφεὶς δὲ πρὸς τὸ εἰκόνημα ἔκαμε μετ' εὐλαθείας ἄκρας τὸν σταυρόν του.

«Ε! λοιπὸν, τί ἔχομεν, Βασίλη, τί νέα; βλέπω ὅτι δὲν εἶνε καλὴ ἡ ὄψις σου, δὲν θὰ εἶσαι καλῶς.

— Ὅχι, Καπίτων Τιμόθειτς, ἀλήθειαν λέγεις, δὲν εἶμαι καλῶς.

— Τί ἔχεις;

— Εἶχα ὑπάγει πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἠγόρασα μυλόπετρας καὶ τὰς ἔφερα εἰς τὸν οἶκόν μου· ἠθέλησα νὰ τὰς ξεφορτώσω μόνος μου καὶ ἀπὸ τὸν κόπον τὸν πολὺν ἠσθάνθη κατὶ μέσα μου ὅτι ἔσπασεν ἡ ἔταράχθη. . . Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην ἔχασα τὰς δυνάμεις μου καὶ σήμερον ὑπέφερον πολὺ.

— Οὐμ! ἐψιθύρισε ὁ Καπίτων ῥοφῶν τρεῖς τὸν ταμβάκον του διὰ τῆς ῥινὸς καὶ παρατηρῶν ἀτενωδῶς τὴν ὄροφὴν καὶ ὅσασι ἡμέραι εἶνε ἔκτοτε;

— Ἐννέα ἡμέραι.

— Ἐννέα ἡμέραι. . . Ὁ νοσοκόμος ἠνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐκράτησε τὴν ἀναπνοήν του καὶ ἔσεισε τὴν κεφαλὴν. . . «Ἄς ἴδωμεν». Ἀπῆλθον εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, ὅτε δὲ ἐπανῆλθον, προσέθηκε. «Νὰ σοῦ εἰπῶ, Βασίλη μου, λυπούμαι πολὺ, ἀλλὰ δὲν εἶσαι καλῶς, ἡ θέσις σου δὲν εἶνε εὐχάριστος καὶ πρέπει νὰ μείνης ἐδῶ νὰ σε περιποιηθῶ. Θὰ κάμω ὅτι εἶνε δυνατόν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ σοῦ ἐγγυηθῶ περὶ τῆς θεραπείας.

— Τόσον πολὺ κακὰ εἶμαι; ἠρώτησεν ἐκπληκτος ὁ χωρικὸς.

— Ναι, Βασίλη Δημήτριτς, εἶσαι ἀσχημα. Ἄν ἤθελες ἔλθαι ὀλίγας ἡμέρας πρότερον, ἴσως θὰ προελαμβάνετο τὸ κακόν, τώρα ὅμως ἡ φλόγωσις ἐπροχώρησε. . . .

— Τί λέγεις, Καπίτων Τιμόθειτς;

— Ἐκεῖνο ποῦ σοῦ λέγω.

— Ὁ ἀποθάνω λοιπὸν. . . Ὁ ἀποθάνω;

— Δὲν εἶπον ὅτι ὁ ἀποθάνης, εἶπον ὅτι πρέπει νὰ μείνης ἐδῶ.

Ὁ χωρικὸς ἐσκέφθη, ἔξυσε τὸ μέτωπόν του,

μὰς ἐκύτταξε καλὰ πρῶτον ἡμᾶς, ἔπειτα τὸν σκυφόν του, ἐκαλύφθη καὶ ἐσηκώθη.

«Ποῦ ὑπάγεις λοιπὸν, Βασίλη Δημήτριτς;

— Ποῦ ὑπάγω; εἰς τὸ σπίτι μου, ἀφ' οὗ εἶμαι πολὺ κακὰ. Πρέπει νὰ ἐτοιμάσω τὰ πράγματα μου πρὶν ἀποθάνω.

— Θὰ καταστραφῆς, Βασίλη. Ἀπορῶ πῶς ἠδυνήθης νὰ ἔλθης ἔως ἐδῶ. Μείνε λοιπὸν.

— Ὅχι, ἀδελφε, ὄχι. Ἀφ' οὗ πρόκειται ν' ἀποθάνω, ἄς ἀποθάνω εἰς τὸ σπίτι μου. Ἄν ἀποθάνω ἐδῶ ὁ Θεὸς ἤξεύρει τί θὰ γείνουν τὰ πράγματά μου.

— Δὲν ἤξεύρει τις, Βασίλη, τί μέλλει νὰ γείνη. Τὸ πάθημά σου εἶνε βέβαια πολὺ ἐπικίνδυνον, ἀλλ' ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φυλαχθῆς.

— Ὅχι, ἀπήντησεν ὁ μυλωθρὸς, σείων τὴν κεφαλὴν, ὄχι Καπίτων Τιμόθειτς, δὲν θὰ μείνω. . . ἀλλὰ γράψε μου καμμίαν συνταγὴν.

— Μόνον τὰ ἱατρικὰ δὲν θὰ κάμουν τίποτε».

Ἐπειδὴ ἐπέμενε ὁ χωρικὸς, ἔγραψεν ὁ Καπίτων συνταγὴν. Ὁ μυλωθρὸς λαβὼν τὴν συνταγὴν καὶ πληρώσας ἡμισυ βουβλίον ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ δωματίου καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ νοσοκόμου ἀνέβη εἰς τὴν ἀμαξίαν του. . . .

Παρηκολούθησα ἐπὶ τινὰ χρόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀπερχομένην ἀμαξίαν. Ἡ ὁδὸς ἦτο δύσβατος καὶ βορβορώδης. Ὁ χωρικὸς ἐπιδεξιῶς ὀδηγῶν τὴν ἀμαξίαν ἔβαινε ἡσύχως καὶ ὕψιστα τὴν κίνησιν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον, μὴ λησμονῶν νὰ χαιρετίσῃ τοὺς διαβάτας. . . Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι οἱ Ρῶσοι εἶνε θαυμαστοὶ ἐν τῷ θνήσκειν τὴν στιγμὴν ταύτην ἐρχεται εἰς τὸν νοῦν μου πληθὺς θησοκόντων. Σὲ ἐπαναβλέπω ὡς ἂν ἀνέπνεες ἀκόμη, παλαιῆ μου σύντροφε, Ἀβένιρ Σοροκούωφ! Δὲν εἶχες μὲν τελειώσει τὰς σπουδὰς σου καὶ λάθει τὸ διπλωμά σου, ἀλλ' ἦσο ἐξόχως ἀξιογάπητος καὶ πλήρης εὐγενείας. Βλέπω ἀκόμη τὴν ὑποπρασινόν σου ὄψιν καὶ μὲ τὰ μῆλα τῶν παρεῖων ῥοδιζόντα, μὲ τὴν πυκνὴν ξανθὴν σου κόμην, τὸ μεῖδιμά σου τὸ πλήρες μετριοφροσύνης, τὸ βλέμμα σου τὸ ἐταστικόν, τὰ μακρὰ σου μέλη τὰ ὀστεώδη. . . ἀκούω τὴν ἀσθενῆ, ἀλλὰ θεωπευτικὴν φωνὴν σου! Κατώκεις παρὰ τινι μεγιστάνι τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας — ὀνομάζετο Γούρ Κρουπιάνικωφ — καὶ ἀνέτρεφες τὰ τέκνα του, ἐδίδασκες τὴν ῥωσικὴν γλῶσσαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν. Ἀταράχως ὑπέφερες καὶ τὴν βανάουσον τοῦ κ. Γούρ εὐθυμῶν καὶ τὰς εὐφυολογίας τοῦ γραμματέως του καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἐνίοτε ἀταξίαν τῶν τέκνων του. Ὑπεχώρεις καὶ εἰς τὰς φαντασιώδεις ἀπαιτήσεις τῆς μητρὸς, ἠτις ἐταράσσετο ὑπὸ ἀνιάτου μελαγχολίας, μὲ ἐν σου μεῖδιμα τῆ

ἱκανοποιεῖς, χωρὶς νὰ ὀργίζησαι, χωρὶς νὰ ψιθυρίζης λέξιν. . . Ἄλλ' ὅταν ἤρχετο τὸ ἐσπέρας ἡ ὥρα τῆς ἀναπαύσεως, μετὰ τὸ δεῖπνον, ὅποσον ἀπῆλαυες τῆς ἀναπαύσεως ἐκείνης! Ὁπόσον ἐθεώρεις εὐτυχῆ τὸν ἑαυτὸν σου, διότι πρὸς στιγμὴν ἀπηλλάττεσο πάσης ὑποχρεώσεως, πάσης στενοχωρίας, πάσης πνευματικῆς ἐντάσεως! ὦ! τότε, ἐκάθησο εἰς τὸ παράθυρον, ἐκάπνιζες τὴν πίπαν σου ὄνειροπολῶν ἢ ἐφυλλομέτρεις πολυανάγνωστον τι καὶ ῥυπαρὸν περιοδικόν, ὃ φίλος ἀκόμη πτωχότερός σου σοὶ εἶχε δανείσει. Πόσον εὐχάριστος ἀνεγίνωσκες ἡ τοὺς στίχους ἢ τὸ διήγημα, καὶ πόσον εὐκόλως ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ ποιητὴς κατεβίβαζε τὰ δάκρυά σου, ἀγνὴ καὶ παρθενικὴ ψυχὴ!

Δὲν διεκρίνεσο, εἶνε ἀληθές, ἐπὶ ζωηρᾷ ἀντιλήψει καὶ ἰσχυρᾷ μνήμῃ δὲν εἶχες τύχει παρὰ τῆς φύσεως ἢ τῆς δυνάμεις τοῦ προσέχειν, τὸ παρατηρητικὸν ἐπιστημονικὸν πνεῦμα σοὶ ἔλειπε, ταῦτα δὲ εἶχον παρακωλύσει τὴν πρόσδόν σου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. . . Ἄλλ' ἐσπινθηροβόλου ὑπὸ χαρᾶς οἱ ὀφθαλμοὶ σου, ὅταν ἔβλεπες τὰς ἐπιτυχίας τῶν συμμαθητῶν σου, ἐξίστασο ὑπὸ θαυμασμοῦ ὅταν ὠμίσεις περὶ αὐτῶν καὶ τοὺς ἐνόμιζες πάντας προσωρισμένους διὰ τὰ ὑψίστα τῶν ἐπὶ γῆς ἀξιοματῶν, ἀγαθῆ καὶ ἀγαπητῆ Ἀβένιρ!

Ἐζήτησα νὰ μὲ παρουσιάσωσι πρὸς τὸν κ. Γούρ Κρουπιάνικωφ, πρὸς ὃν δὲν ἀπέκρυφα ὅτι μὲ ἐλκυσε πρὸς τὸν οἶκόν του ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐπανίδω τὸν παλαιὸν συμφοιτητὴν μου Ἀβένιρ. Μὲ ὠδήγησαν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἦτο φεῦ! ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου του, ὃ δὲ ταλαιπώρος φίλος δὲν ἐξῆρχετο ἤδη πλέον ἐκ τοῦ δωματίου. Ὁ κ. Γούρ δὲν τὸν εἶχε μὲν διώξει τῆς οἰκίας του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπλήρωσε πλέον, διότι εἶχε προσλάβει ἄλλον διδάσκαλον διὰ τὴν κόρην του, τὸν δὲ υἱόν του εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον.

Ἐκάθητο παρὰ τὸ παράθυρον ὁ Ἀβένιρ, χωμένος ἐντὸς μεγάλου ἀνακλίντρου. Ἦτο φθινόπωρον καὶ ὁ οὐρανὸς ἐξέτεινε τὸ κυανὸν του χρώμα ἐπὶ σειρᾶς κοκκίνης καὶ σκοτεινῆς φυλῶν, αἵτινες εἶχον φυλλοροήσει. Τὰ πεσόντα φύλλα, χρώματος χρυσοκιτρίνου, ἐφέροντο ἀνίσχυρα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἡ γῆ, ἠτις εἶχεν ἤδη κατ' ἐπανάληψιν ποτισθῆ ὑπὸ τοῦ λευκοῦ πάγου, ἴδρωνεν εὐθὺς ἄμα ἀκτίς ἡλίου ἤθελε τὴν προσίδει. . . Ὁ Ἀβένιρ ἦτο ὅλας σκεπασμένος μὲ τὸν παλαιὸν καὶ παχὺν ἐπενδύτην του, τὸ δὲ πράσινον μαντήλιον, ὅπερ ἐφόρει περὶ τὸν λαμῖόν του, ἔριπτε πτωματικὴν χροιάν ἐπὶ τοῦ κιτρίνου καὶ καταζήρου προσώπου του. Προφανῶς τὸν εἶχεν εὐχαριστήσῃ ἢ ἐπίσκεψίς μου· μοὶ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα, ὠμίλησε καὶ ἤρχισε νὰ βήχῃ. . . Τὸν ἡσύχασα καὶ ἐκάθησα πλησίον του. . . Εἶχεν ἐπὶ

των γονάτων του τετραδίου ποιημάτων του Κόλτσωφ, καλλιγραφικῶς αντιγραφισμένον. «Αὐτός εἶνε ποιητής!» μοι λέγει, δεικνύων μοι διὰ τῆς χειρὸς τὸ τετράδιον καὶ μόλις καταστέλλων τὸν βῆχα· ἐφάνητο δὲ ὅτι εἶχε πολλὴν ἄρεξιν νὰ μοι ἀπαγγεῖλῃ ποίημά τι. Τὸν ἐμπόδισα· ὁ ἰατρός τῷ εἶχεν ἀπαγορεύσει νὰ ὀμιλῇ.

Ἦτο περίεργος χαρακτήρ ὁ τοῦ Ἀβένιρ. Ἐν ᾧ πολλὰς τὸν ἀπεκρίμιζον οἱ καθηγηταὶ καὶ τὰ συγγράμματα τὰ ἐπιστημονικὰ, εἶχεν ἀπ' ἐναντίας ἀνάθεκτον φιλομαθειαν ὅταν εὐρίσκετο μετὰ φίλων καὶ δὲν ἀπέκρινεν ἐρωτῶν καὶ διδασκόμενος. Ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία τὸν εἴλκυεν ἰδιαζόντως. Τοῦτο δὲ γινώσκων ἐγὼ καὶ θέλων νὰ τὸν εὐχαριστήσω ἤρχισα νὰ τῷ ὀμιλῶ ὡς πιστὸς ὀπαδὸς τοῦ Ἐγγέλου—ἐν ᾧ τοιαῦται δὲν εἶνε αἱ φιλοσοφικαὶ μου πεποιθήσεις—καὶ νὰ τῷ ἀναπτύσω τὰ δόγματα τῆς ἐγγεληνῆς φιλοσοφίας. Ἐκεῖνος μυριστρόπως ἀπεδείκνυε τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του καὶ εἰς πᾶσαν διακοπήν, ἣν ἔκαμνα, ἐφώνει ὡς παιδίον· «Ἐννοῶ, ἐννοῶ, ὠραῖα ἰδέα, μεγάλαι ἰδέαι!» Ἡ δὲ παιδικὴ αὐτῆ περιέργεια ἐνός θνήσκοντος, ἐνός δυστυχούς, ὁ ὅποιος καθ' ἐκαστὴν στιγμήν ἦτο ἐκτεθειμένος νὰ εὐρεθῇ ἀνευ στέγης καὶ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὸ ὑπαιθρον, μετὰ συνεκίσει μέχρι δακρύων. Ὁ Ἀβένιρ, τὸν κεντῶν τῶν ἄλλων φηισικῶν, ἐγίνωσκε κάλλιστα τὴν θέσιν του καὶ προέβλεπε τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ὅμως δὲν ἐστέναζε, δὲν κατεδάλλετο ἠθικῶς καὶ οὐδέποτε ἔκαμνε λόγον περὶ τοῦ παθῆματός του. Πολλὸ βραδύτερον ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ἐκεῖνος εἶχεν ἐγκαίρως νοήσει τὴν κατάστασιν του.

Ἡ χαρὰ τῷ εἶχεν ἀποδώσει τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὀλίγας δυνάμεις καὶ ἠδυνήθη ἀκόπως νὰ μοι ὀμιλήσῃ περὶ τῆς Μόσχας, περὶ τῶν παλαιῶν συμφορητῶν μας, περὶ τοῦ Πούσκιν, τοῦ θεάτρου καὶ τῆς ῥωσικῆς γραμματικῆς. Ἐμνήσθη δὲ μετὰ ἄλλων πραγμάτων καὶ παλαιῶν φίλων ἀποθανόντων...

«Ἐνθυμεῖσαι τὴν Δάσαν; μοι λέγει τέλος. Τί καρδίαν εἶχεν ἐκεῖνη, χρυσὴν! Πόσον με ἠγάπα! Τί νὰ ἔγεινε; θὰ ἔπαθε βεβαίως ἀπὸ μαρκασμὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου.

Δὲν ἠθέλησα νὰ τὸν λυπήσω καὶ νὰ τὸν ἐξαγάγω τῆς ἀπάτης· ἡ Δάσα δὲν εἶχε βεβαίως πάθει ἀπὸ μαρκασμὸν.

Προσεπάθησα νὰ τὸν πείσω νὰ ἀλλάξῃ κατοικίαν, νὰ καταλίπη τὸν οἶκον τοῦ κ. Γούρ, παραστήσας αὐτῷ ὅτι οὐδεμίαν ἐτύγγανε περιποιήσεως ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· δὲν ἠθέλησε.

«Δὲν εἶνε κακοὶ ἄνθρωποι, μοι ἔλεγεν, ὅχι... εἶνε μόνον κούτσουρα, τὰ ὅποια ἐκ φύσεως θέλουν νὰ λάμπουν, νὰ φεγγοδοιοῦν, δὲν δύναται τις νὰ ἀλλάξῃ τὴν φύσιν των. . . Ἐχομεν καὶ

γείτονας ὡς τὸν κ. Καρσάκινα, ὅστις ἔχει κόρη καλῶς ἀνατεθραμμένην, μετριόφροναν, ἀξιογάπητον. . .»

Ὁ Σοροκούμοφ ἔβηξεν ἱκανῶς καὶ με ὄλην τὴν ἀπαγόρευσίν μου ἐξηκολούθησεν· «Ὅλα θὰ τὰ ὑπέφερον ἂν με ἄρινον νὰ καπνίσω ὀλίγον. . . Ἀλλὰ τὸ ἀπεφάσισα, δὲν θὰ ἀποθάνω χωρὶς νὰ πληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν μου, καὶ τοῦτο θὰ γείνη ἀπόψε μάλιστα, προσέθηκε ἡμικλείων μετὰ πονηρίας τὸν ὀφθαλμόν.

— Καλὰ. Ἀλλὰ σὲ προτρέπω νὰ μὴ ἀναβάλῃς νὰ γράψῃς δύο λέξεις καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς σου ἐκείνους, οἵτινες σὲ ἀγαποῦν.

— Τί νὰ γράψω; τί νὰ μοι κάμουν; Ἐδῶ θ' ἀποθάνω. Ἀλλ' ἄς ἀφίσωμεν αὐτὰ, διηγήσου μοι τί εἶδες εἰς τὰ τελευταῖα σου ταξείδια».

Τῷ ὄντι ἤρχισα νὰ τῷ διηγούμαι καὶ ἐν ἐκτάσει μάλιστα, ἵνα κατορθώσω νὰ σιωπῇ ἐκεῖνος. Με ἤκουε μετ' ἄκρας προσοχῆς. Τὸ ἐσπέρας ἀπῆλθον. Μετὰ ἐννέα ἡμέρας ἔλαβον παρὰ τοῦ Γούρ Κρουπιάνικωφ τὸ ἐξῆς γράμμα μετὰ μύστηρον σφραγίδα·

«Ἡ παρουσίᾳ μου σκοπὸν ἔχει νὰ σὰς πληροφωρήσῃ, ἀγαπητὴ κύριε, ὅτι ὁ παρ' ἐμοὶ διαμένων φίλος σὰς, ὁ φοιτητὴς Ἀβένιρ Σοροκούμοφ, ἀπέθανε τὴν παρελθούσῃν Πέμπτην, 4 τρέχοντος εἰς τὰς 2 τὸ ἀπόγευμα, σήμερον δὲ τῷ ἔγεινε ἀξιοπρεπῆς κηδεῖα δι' ἐξόδων μου καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ γραμματικῆς μου ἐν τῇ ἰδιουκτησίᾳ μου ἐκκλησίᾳ. Με εἶχε παρακαλέσει νὰ σὰς διαβιβάσω τὰ βιβλία καὶ τετράδια, τὰ ὅποια σήμερον θὰ λάβῃτε ταχυδρομικῶς. Εὐρέθησαν εἰς τὸ συρτάριόν του 22 φράγ. καὶ 50 κοπέκια, τὰ ὅποια μετὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων του θὰ σταλῶσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς σου. Ὁ φίλος σὰς διετήρησε μέχρι τελευταίας ὥρας τὰς αἰσθήσεις, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἐδείχθη ὅπως ἀναίσθητος, μηδὲν δειλιάσας ἀπέναντι τοῦ θανάτου.

«Οὐδ' ἡ παρουσία ὄλων ἡμῶν συναχθέντων ἵνα τὸν ἀποχειρησιώσωμεν τῷ ἔκαμνεν τινα ἐντύπωσιν. Ἡ σύζυγός μου Κλεοπάτρα Ἀλεξανδρόβνα σὰς χαιρετίζει. Ὁ θάνατος τοῦ φίλου σὰς ἐτάραξεν ὀλίγον τὰ νεῦρά της. Ἐγὼ εἶμαι καλὰ, φροντίζω περὶ τῆς υγείας μου καὶ εἶμαι

»δοῦλός σας

»ΓΟΥΡ ΚΡΟΥΠΙΑΝΙΚΩΦ».

Σ. . .

Ὁ ἐπισημότερος τοῦ ἐλευθέρου πολιτοῦ χαρακτήρ εἶνε νὰ ἔχῃ ψυχὴν ὀρθήν, καθὼς ἔχει ὀρθὸν τὸ σῶμα· καὶ ὀρθὸς νὰ κρατῆται δὲν εἴμπορεῖ, ἂν δὲν ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἥτις εἶνε ὁ νόμος.

ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΙ ΕΝ ΤΗΝΩΙ

Συγγραφεὺς (31 π. 21)

Γ'.

Ἡ πρωΐα τῆς ἑορτῆς καὶ οἱ τελευταῖοι προσκυνηταί.—Ἀπὸ τοῦ ἐξώστου.—Ἡ λιτανεία.—Οἱ ἀναχωροῦντες.—Οἱ ἀπομύνοντες πανηγυρισταί.—Σκηπὴ ἐν καρνεϊῳ.

Τῆ πρωΐα τῆς 25 Μαρτίου ἀνεπίστως νέφρη πυκνὰ ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν, ἐνῶ σφοδρὸς ἀνεμος ἐκύλιεν ἀνὰ τὸ πέλαγος ἐπαρρίζοντα κύματα, ὡς ἀτελευτήτους ἀγέλας λευκῶν προβάτων. Ἡ ἀτμοσφαιρὰ ἦτο ψυχροτάτη, σχεδὸν χιονώδης, καὶ ψευδάδες λεπτοτάτης βροχῆς ἐποικίλλον κατὰ διαλείμματα τὰ λιθόστρωτα τῶν ὁδῶν.

Ἐν τούτοις ὅλος ὁ κόσμος ἐκινεῖτο ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, πυκναὶ δὲ γραμμαὶ θεατῶν συνωθοῦντο παρὰ τὸν Μῶλον, ἵνα ἴδωσι τοὺς τελευταῖον ἐρχομένους ἐκ Σύρου προσκυνητὰς διὰ τοῦ ἤδη καταπλέοντος ἀτμοπλοίου, ὅπερ ἐφάνητο πληρὸς μέχρι τῶν ἰσθῶν. Ἡ ἀποθιβάσις τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἦτο ἀληθῶς συγκινητικὴ· ἀφοῦ ἐταλαιπωρήθησαν ἐπὶ μίαν ὥραν ἐντὸς τοῦ ἀτμοπλοίου, ταλκντεύοντα ἤδη ἐν ταῖς λέμβοις, καὶ τέλος ἐπὶ στερεᾶς γῆς πατοῦντες ὠχροί, κεκαλυμμένοι διὰ πολυπύχων *saillies* καὶ συνεσφιγμένους ἔχοντες τοὺς πέλους μέχρι τῶν ὠτων, διὰ τὸν ῥόθον τοῦ ἀνέμου, βαδίζουσιν ἀκόμη κλονούμενοι, ὡς νὰ σκευήται ἢ γῆ ὑπὸ τοὺς πόδας των. Τινὲς προσβλέπουσι δι' ὀφθαλμῶν μόνον οὐχὶ δεδακρυσμένων τὰς λαμπάδας αὐτῶν συγκοπέσις κατὰ τὴν ἀποθιβάσιν, ἄλλοι προσψάουσι τὰ μέλη των βραχύντα ὑπὸ κύματος, δύο δὲ ἡ τρεῖς παρελεύουσιν ἀσκεπεῖς, θύσαντες τοὺς ἐκυτῶν πέλους εἰς τὴν ὀργὴν τῶν ἐναλίωθ θεῶν.

Μετ' ἀπορίας διακρίνω γυναῖκά τινα μετὰ τῶν ἀποθιβάζομένων, φέρουσαν ἐρυθρὸν σῆλιον, καπελλῖνον ἀγνώστου χρώματος, καὶ ψιμύθιον ἀφθονον ἐπὶ τῆς ὀπώσῃν σεβασμίας μορφῆς αὐτῆς. Ἡ γυνὴ αὕτη κρατεῖ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ὀμβρελλῖνον κίτρινον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς. . . ζεύγος ὑποδημάτων ἐκ βιδέλου· βαδίζει δ' ἀνυπόδητος ἐπιδεικνύουσα ἐν τῇ προβολῇ τῶν βημάτων τοὺς ταρσοὺς τῶν κυανοστεφῶν περιποδίων της. Ἐν ἀρχῇ ὑπέθεσα ὅτι εἶνε μονομανία νέου εἶδους ἢ τῆς γυναικῆς αὐτῆς, κατόπιν ὅμως ἔμαθον ὅτι :

—Τὸ ἔχουν τάμμα πολλὰς νὰ πᾶν νὰ προσκυνήσουν ζυπόλυταις 'ς τὴ χάρι της. . .

* *

Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας ἢ εἰκὼν φέρεται περὶ τὴν πόλιν διὰ τῆς παρακτίου πλατείας καὶ τῆς ἀγορᾶς. Καὶ ἡ μὲν λιτανεία θὰ ἐξέλθῃ τοῦ ναοῦ περὶ τὴν 10^{ην} ὥραν, ἀλλ' ἤδη

πολὺ πρότερον πληροῦνται μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν στεγῶν αἱ οἰκίαι, καὶ κείμεναι ἐπὶ τῶν ὁδῶν, δι' ὧν μέλλει νὰ διέλθῃ ἡ ἱερὰ πομπή. Ἐπὶ ὑψηλοῦ δ' ἐξώστου καθήμενος παρ' αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς ἀγορᾶς ἀπολαύω τῆς θέας ἀληθῶς ἐξαισίου πανοράματος.

Καὶ πρῶτον ἀκριβῶς ἀπέναντί μου ἠγκυροβολημένα δέκα ἀτμοπλοῖα ἑλληνικὰ, ἀγγλικὰ, αὐστριακὰ καὶ αἰγυπτιακὰ, μετέχοντα τῆς πανηγύρεως, ἀναπετακνύουσιν ἐπὶ τῶν ἰσθῶν αὐτῶν ποικιλοχρόους σημαίας, τὰς ὅποιαις σφοδρῶς ταράσσει, συνθλίβει καὶ περιστρέφει ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου. Ἐνῶ πλησιέστατα αἱ προσόψεις τῶν πέριξ οἰκιῶν, πλήρεις θεατῶν ἐγγυρῶν καὶ ξένων ποικίλως ἐνδεδυμένων, φαίνονται καὶ αὐταὶ ὡς σημαιστόλιστοι.

Ἀλλὰ τὸ θέμα τῆς ὁδοῦ ὑπερέχει πάντων κατὰ τὴν γραφικότητα. Ἐν τῷ ἀεικινήτῳ ἐκείνῳ κυκεῶνι τῶν χρωμάτων καὶ τῶν σχημάτων ἀντιπροσωπεύεται πᾶσα ἄκρα καὶ πᾶσα γωνία τῆς ἐλευθέρως καὶ δούλης Ἑλλάδος διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς τοπικῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν ἰδίων φυσιογνωμιῶν. Ὁ φουστανελλοφόρος χωρικός τῆς Ραυμέλης μετὰ τὴν δασυτριχὸν κάπνιν του προστρέβεται ἐπὶ τοῦ βελουδίνου γελικίου τοῦ κομποῦ Σμουραίου, ἐνῶ τοῦ ἐκ Τζεσμὲ βρακοφόρου ἢ κεφαλῆ ἐντὸς λευκοῦ πανίου τετυλιγμένη, ὡς γραίας Σπετασιώτισσας, παρεμπίπτει μετὰ τῷ τοῦ ἀργυροστεφούς μετώπου Ἑλευσινίας λυγερῆς καὶ τῶν μαζῶν ὀφθαλμῶν Ἀλεξανδρινῆς Σριγγῆς. Καὶ ἐπιπροσθεὶ πλατύγυρος τεφρόχρους πῖλος Συριανοῦ βιομηγάνου, καὶ ἔπειτα χρυσὴ γούνα λευκῆ Σμουραίας προσβύτιδος, καὶ ὑψοῦται λογχίζων τὸν ἀέρα σίφριος σκοῦφος παρθενικῆς λευκότητος, καὶ ὑπέροχος πάντων πυργούται ἐρυθρὰ γέσα ὑδραϊκῆ.

Ὅλα ταῦτα συστρέφονται, συνωθοῦνται, συσχετίζονται καὶ συμμείγνυνται ἐν ἀπέριφῳ ποικιλίᾳ συμπλεγμάτων καὶ συνδυασμῶν, ὡς τὰ ἐπ' ἀπειρον παραλλασσόμενα σχεδιάσματα τοῦ καλειδοσκοπίου. Καὶ ὑπάρχουσι πολλὰ τμήματα, ἐν οἷς ὑπερέχει ἐν τῶν χρωμάτων τὸ κίτρινον, διότι συμμαχοῦσιν ἐκεῖ τὰ καλεμερια τῶν χωρικῶν καὶ τὰ νησιώτικα *τσεμπερία*, ἀλλ' ὀριστικῶς καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἡ ὑπεροχὴ μένει εἰς τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα ἀποτελούμενον ἐκ πικνοδαπῶν φεσίων. Ἀπὸ τοῦ ὕψους δὲ τοῦ ἐξώστου ἡ πλατεῖα τῆς ἀγορᾶς καὶ αἱ παρ' αὐτῶν ὁδοὶ, κεκαλυμμέναι ἀπὸ ἄκρου ἕως ἄκρου ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτοῦ, φαίνονται ὡς περιοχὴ χλοεροῦ λειμῶνος, ἐφ' οὗ ἀνοῦσι πυκνὰ καὶ πολυχρόμα τῆς ἀνοιξέως ἀνθη, μετὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται πλείονα τῶν χρυσάνθεμα καὶ ἔτι πλείονες αἱ χαροπαὶ παπαροῦναι.

* *

Ἐπὶ τέλους ἀντηχοῦσιν ὡς δούποι πελωρίου τυμπάνου αἱ ἐκπυροστροφῆσαι τῶν δημῶδων ἐκείνων μικρῶν πυροβόλων τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάσκουλα*.— Δι' ἑσους δὲ τὰ εἰδὼν ποτε σημεῖα ὅτι ταῦτα εἶνε σιδηροῖ σωλῆνες πλατύστομοι καὶ οὐχὶ πολὺ μακροί, οἵτινες πληροῦνται πυρίτιδος, τίθενται ὀρθοὶ καὶ εἰς γραμμὴν κατὰ γῆς, ἐκπυροστροφοῦσι δὲ ἀναφλεγόμενοι διὰ τῆς αἰχμῆς μακροῦ πεφυρακτωμένου σιδήρου, ὕπερ προσεγγίζει τις εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ μικρὰς ἐν τῷ πυθμένι αὐτῶν ὀπὰς.— Αἱ ἐκπυροστροφῆσαι αὗται, πρὸς ἃς ἀποκρίνονται τὰ τηλεβόλα τοῦ παρὰ τὸν λιμένα ἡγυροβολημένου ἐλληνικοῦ πολεμικοῦ σκάφους, ἀγγέλλουσι τὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἐξοδὸν τῆς λιτανείας. Παρέρχεται ὅμως μία σχεδὸν ὥρα ἵνα φθάσῃ ἡ πομπὴ εἰς τὴν ἀγορὰν, μία ὥρα προσδοκίας, καθ' ἣν ἡ ἐν ταῖς ὁδοῖς συγκοινωνία ἔχει διακοπὴν πλέον ὀριστικῶς. Καὶ ἵνα μὴ νομίση τις τοῦτο ὑπερβολὴν, ἀρκεῖ νὰ μάθῃ ὅτι οἱ παριστάμενοι θεαταὶ καὶ ἀκόλουθοι τῆς λιτανείας, οἱ διὰ 39 ὄλων ἀτμοπλοίων κομισθέντες ἐκεῖ, ὑπερβαίνουν τὰς πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδας!

Ἡ πομπὴ προβάλλει ἡρέμα ἀπὸ τῆς πλαγίας ὁδοῦ, ἡγεῖται δ' αὐτῆς ἀνακρούουσα εὐρωπαϊκὴν μελωδίαν ἢ ἐξ Ἀθηνῶν ἀποσταλείσα στρατιωτικὴ μουσική. Ἐπονται τὰ ἐξαπτέρυγα, οἱ ἱεροὶ φανοὶ, οἱ ψάλται, οἱ ἱερεῖς, καὶ τέλος ἡ εἰκὼν φερομένη ὑπὸ τινος πρεσβυτέρου καὶ περιεστοιχισμένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τῶν ἀρχῶν τῆς νήσου καὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ. Ὡς τιμητικὴ φρουρὰ συνοδεύει αὐτὴν ἐνωμοτῖα στρατιωτῶν τοῦ μηχανικοῦ καὶ τινες χωροφύλακες ἀνοίγοντες δίοδον ἐντὸς τοῦ πλήθους. Καὶ ἐνῶ διέρχεται δὲν βλέπει τις ἄλλο ἢ κεφαλὰς ἀποκαλυπτομένας, εὐλαβῶς προσκλινούσας, καὶ χεῖρας, αἵτινες ποιοῦσι τάχιστα καὶ κατ' ἐπανάληψιν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

**

Μόλις ἐπανῆλθεν ἡ λιτανεία εἰς τὸν ναὸν καὶ εὐθὺς ἀρχεται ἡ ἀρκάωσις τοῦ πλήθους. Ἀνθρώποι κρατοῦντες κώδωνας ἀνὰ χεῖρας περιέρχονται τὰς ὁδοὺς κρούοντες θορυβῶδῶς αὐτούς, ὡς ἐπιστάται σχολείων καλοῦντες τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ μαθήματα. Εἶνε δ' οὗτοι κήρυκες, οἵτινες διακόπτουσι ἐνίοτε τὴν κωδωνοκρουσίαν ἀγγέλλουσι διὰ βραγχνῆς φωνῆς ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ φύγῃ τὸ δεῖνα ἀτμόπλοιο διὰ τοὺς ἐξῆς λιμένας.

Πολλοὶ δὲ εἶνε οἱ σπεύδοντες ν' ἀπέλθωσιν ἤδη εἰς τὰ ἴδια, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσαν τὸν εὐσεβῆ αὐτῶν σκοπὸν καὶ ἀρχονται πάλιν αἱ παρελάσεις τῶν βαστάζων, αἱ μετὰ τῶν λεμβούχων ἑριδες, οἱ πρὸς γνωρίμους ἀποχαιρετισμοὶ καὶ ὅλα τὰ ἀτελεύτητα ἐκεῖνα ἐπεισόδια τῆς ἐπιβί-

βάσεως. Καὶ εἶνε τόσοι οἱ σπεύδοντες οὗτοι ταξιδιωταί, ὥστε μετ' οὐ πολὺ τὰ ἀτμόπλοια πάντα πληροῦνται καὶ οὐδὲ δέχονται πλέον ἄλλους ἐπιβάτας ἀναγκάζονται δὲ τινες μετὰ μικρὸν θαλάσσιον περίπατον ἐπὶ τῆς λέμβου νὰ ἐπανέλθωσι πάλιν εἰς τὴν ξηρὰν ὑφιστάμενοι τοὺς κύπους καὶ δευτέρως ἀποβιβάσεως.

**

Οἱ ἀπομένοντες πανηγυρισταί, γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἐν Δήλῳ συνεργησάντων τὸ πάλαι Ἑλληνῶν, παραδίδονται ἤδη εἰς ἐκδηλώσεις θορυβώδους εὐθυμίας. Ἀπὸ τῶν μαγειρείων, τῶν καφενειῶν καὶ τῶν καπηλείων ἀκούονται μελωδικὰ φωνὰ βιολίων καὶ λαγούτων καὶ ζυμαρῶν μέχρις ὠρυγῆς ἀνερχόμενα καὶ πόδες ἐν ὄρχησιν κροτοῦντες ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Καὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς δὲ περιφέρουσι τοὺς εὐθύμους αὐτῶν ἤχους ὄργανα, ἅτινα συνοδεύονται συνήθως καὶ ὑπὸ τινος κρούοντος ντέφι. Ἐνίοτε οἱ παῖταί τοῦ ντεφιῶν διακρίνονται διὰ τὴν ἀληθῶς παροφθαλμιστικὴν αὐτῶν ἐπιτηδεύτητά, θαυμάζω δὲ πρὸ πάντων ὑψηλὸν τινα καὶ ξηρότατον ἀνατολίτην κρούοντα ἐρυθρῶς τὸ τεταμένον δέρμα οὐ μόνον διὰ τῶν δακτύλων καὶ τῆς παλάμης, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀγκῶνων ἔτι καὶ τῶν γονάτων καὶ τῶν πτερῶν καὶ διὰ τοῦ μετώπου καὶ διὰ τῆς ῥινός, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐναλλάξ καὶ δι' ὑπερφυσικῶν κινήσεων ἀνατινάσσει καὶ συγκρατεῖ ἐπὶ στιγμὴν ταλαντευόμενον καὶ ἀντηχοῦν τὸ μονότονον ἐκεῖνο μουσικὸν ὄργανον, τὸ ἀναδίδον πάντοτε ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ξηρὸν ἤχον, ἐνούμενον μετὰ τοῦ ὀξέος κροταλισμοῦ τῶν ἐν τῇ στεφάνῃ του προσηλωμένων μετὰλλων.

**

Βαρυθεῖς τὸν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς συνεχῆ περίπατον, εἰσέρχομαι ἐντὸς καφενειῶν ἐνοικιασθέντος κατὰ τὴν πανήγυριν ὑπὸ σμυρναίου καφεπώλου. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διακόσμησης εἶνε λιτοτάτη ἀποτελουμένη ἐκ τινῶν τραπέζων, ζυλίνων ἐδωλίων καὶ τριακοντάδος καθελῶν. Μόνον δ' ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρημένοι δύο εὐμεγέθεις εἰκόνες ποικίλλουσι πῶς τὴν ἀπλότητα ταύτην προκαλοῦσαι εὐθὺς τὰ βλέμματα τῶν εἰσερχομένων. Ἀπεικονίζουσι δὲ, ὡς συνήθως, ἐθνικὰ θέματα, ἤτοι ἡ μὲν τὴν σύλληψιν τοῦ ἥρωος Διάκου, ἡ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Βότζζαρη κατὰ τὰς ἀνορθογράφους ἐπιγραφὰς ἃς φέρουσι. Τόσην δὲ συμμετρίαν σχημάτων καὶ ἐκφραστικότητά χρωματισμῶν ἔχουσι ἀμφοτέραι, ὥστε μόνη ἢ θεὰ αὐτῶν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ζωγραφιστὴς ταύτας θὰ ἐ χρημάτισεν, ἂν ὄχι χρωματιστὴς τοίχων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον καθαριστὴς ὑποδημάτων. Ὅποια βεβήλωσις τῶν ὠραιότερων σελίδων τῆς ἱστορίας μας! . .

Τὸ καφενεῖον εἶνε πλήρες ἀνθρώπων, ὧν οἱ πλεῖστοι φαίνονται εὐποροὶ ἀνατολίται, παρακάθηται δ' ἐν τινι τραπέζῃ καὶ δύο ἢ τρεῖς μελανόφθαλμοι σμυρναῖται ἀναμασσάσαι συνεχῶς μαστίχην κατὰ τὴν ἀηδῆ ἐκείνην συνήθειαν, τὴν προσεγγίζουσαν τὰς γυναῖκας πρὸς τὰς αἰγας.

Οἱ ἄνδρες ῥοφῶσι μακαρίως καργιλέν, καὶ μόνον ἐπὶ μιᾷ τραπέζῃ φαίνεται ἀποσιτίλων ἐντὸς ποτηρίων ὁ ἐρυθρὸς οἶνος τῆς Τήνου, θαυμασῶς διὰ τὸ ἀρώμα αὐτοῦ, βαρύνων ὅμως τὸν νοῦν ὡς οἶνὸπνευμα. Περὶ τὴν τραπέζαν ταύτην κάθηται δέκα ἄνθρωποι, ἐν οἷς δύο μουσικοὶ, ὁ μὲν βιολιντζῆς ὁ δὲ λαγούτιερης ἀνακρούοντες ἀνατολικὴν μελωδίαν.— Ἐξομολογοῦμαι τὴν μουσικὴν μου ἀμαθίαν, οὐδεὶς μουσικῶν συνθέτου τὴν ἀρμονικὴν γλώσσαν ἐννοῶ καὶ αἰσθάνομαι τόσον, ὅσον τὰς ἡδυπαθεῖς, τὰς μαλθακὰς ἐκείνας ἀνατολικὰς μελωδίας, αἵτινες μονοτόνως κελαρύζουσαι ἐπὶ τῶν γλυκυτάτων φωνῶν τῆς ἔκτης καὶ ἐβδόμης θέσεως τοῦ βιολίου, φαίνονται ὡς ὑποδηλοῦσαι ὅλα τὰ ἀπόρητα τῶν ἀσιατικῶν σεραγιῶν: τοὺς ἐρωτικούς στεναγμούς, τὰ γλυκύτατα σορμπέτια, τὰ περιπαθῆ δάκρυα, τὰς εὐώδεις καπνοσύριγγας καὶ τὰ μεθυστικὰ φιλήματα τῶν Οὐρί. Καὶ μάλιστα ὅταν ὁ ἐμπειρικός καλλιτέχνης, ὁ βιολιντζῆς αὐτὸς, σύρων τὸ τόξον ἐπὶ τῶν χορδῶν ἐν ἀμιμῆτῳ τέχνῃ, αἰνεῖ ἀδιασπᾶστος κεκολλημένον ἐπ' αὐτῶν καὶ ἀνακινῶν ἐν τρομάδῃ κινήσει τοὺς δακτύλους ἀναδίδει ἡχοὺς ὑποτρέμοντας ὡς φθόγγους ὑπερτάτου πάθους, αἰσθάνομαι αὐτούς δίκην ἰζητάτων αἰχμῶν εἰσχωροῦντας ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ μεταδίδοντας ἐκεῖ ἰσχυρὸν τὸ ῥίγημα τῆς συγκινήσεως καὶ τῆς μέθης. . .

**

— Παῖξέ μας τώρα καὶ μιὰ ἐλληνικὴ μάρα! Ὑπέλαβεν αἰφνης πρεσβύτης ἱλαρὰν ἔχων τὴν μορφήν, φέρων δ' ἔνδυμα νησιώτου.

Οἱ μουσικοὶ τότε ἐχόρδισαν τὰ ὄργανα καὶ ἔκρουσαν τὸ δημοφιλὲς ἐμβατήριον: «Ὁ λυγῆρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου!» Μόλις δ' ἀντήχησαν οἱ πρῶτοι γοργοὶ φθόγγοι τοῦ ἐνθουσιώδους ἐκείνου πολεμικοῦ ἄσματος, αἱ μορφαὶ τῶν παρακαθημένων αἰφνης ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐρυθήματος, ὅπερ φέρεται ἐπὶ τῶν παρεῖων ὁ ἀναφλεγόμενος ἐνθουσιασμός, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσπινθηροβόλησαν, καὶ ἀνευ συνεννοήσεώς τινος, ἀλλ' αὐθορμήτως ἤρξαντο ψάλλοντες οἱ πλεῖστοι τοὺς γνωστοὺς στίχους τοῦ ἄσματος τοῦ Κοκκινάκη. Καὶ ἐνῶ ἐψάλλον, πολλῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον, ἐνῶ ἄλλοι ἐν τῇ θερμῇ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ συνέκρουον τὰ ποτήρια καὶ ἔρριπτον χαρτονομίσματα καὶ τάλληρα πρὸς τοὺς μουσικούς. Ὅταν δὲ τὸ ἄσμα ἐτελείωσε, πάντες, ὡσεὶ ἀδελφωθέντες ἐκ τῶν κοινῶν αἰσθημάτων, ἅτινα

κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἤσθάνθησαν, ἠτένιζον ἤδη ἀλλήλους μετ' οἰκειότητος καὶ συνήνουτο περὶ τὴν εὐρεῖαν κυκλικὴν τραπέζαν, ἀποδεχόμενοι ποτήριον οἴνου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ γέροντος προσφέροντος πρὸς πάντας μετὰ τῆς ἐξῆς φράσεως:

— Ἐλάτε νὰ πιῆτε γιὰ τὴν πατρίδα! ὄλοι ἀδέρφια, ὄλοι Ἕλληνες εἴμαστε!

Ἀφοῦ δὲ ἔπιον οἱ πλεῖστοι, ὁ γέρον ἐπανελάθε πάλιν διὰ φωνῆς συγκεκινημένης:

— Αἱ παιδιὰ, ὅταν σήμερα ἀναστήθηκε ἡ Ἑλλάδα ἀπ' τῆ σκλαβιά, ἀνήμερα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εὐλόγησ' ὁ Γερμανὸς τὴ σημαία καὶ ὠρμισθήκανε ὄλοι νὰ λευτερωθῶνε ἢ νὰ σκοτωθῶνε. . . ἢ κάλλιο ὠρμισθήκαμε γιὰ τ' ἡμῶνα κ' ἐγὼ ἐκεῖ τότες. Αἱ παιδιὰ, ἐμεῖς ὅπως μπόρεσαμε κόνναμε τὴν ἀρχήν, ἔς ἑσῶς μένει νὰ τελειώσετε τὴ δουλειά, νὰ δοκιμάσσετε μιὰ μέρα λευτεριά καὶ τὰ δικά μας νησιὰ κ' οἱ δικοί σας τόποι! Ζήτω ἡ Ἑλλάδα μας!

Ὁ ἐνθουσιασμός ἐκορυφώθη. Μετὰ τὰ ἐμβατήρια, ἦλθεν ὁ ὕμνος τῆς ἐλευθερίας καὶ τέλος τὰ κλέφτικα τραγούδια, πρὸς τὸν ἤχον τῶν ὁποίων καὶ ἐχόρευσάν τινες, καθ' ὅσον ἐπέτρεπεν ὁ χώρος τοῦ καφενειῶ. Καὶ ἐνῶ ἡ ἡμέρα ἐκλινεν ἤδη πρὸ πολλοῦ, ἐγὼ ἔμενον ἔτι καθηλωμένος ἐν τῇ γωνίᾳ μου θεατῆς τοῦ ἐν ἀδελφικῇ ὁμονοίᾳ ἐορτάζοντος δούλου ἐλληνισμοῦ ἐπὶ ἐλευθερίας ἐλληνικῆς γῆς καὶ ἐσκαπτόμην ὁποῖον ἐθνικὸν χαρακτῆρα ἠδύνατο νὰ προσλάβῃ ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆ πανήγυρις, ἂν οἱ διέποντες τὰ τῆς πολιτείας περιέβαλλον αὐτὴν δι' ὅλης τῆς λαμπρότητος, ἧς εἶνε ἀξία ἡ μόνη αὐτῆ ἀληθῶς πανελληνίου ἐορτή. Πάντες οἱ μετέχοντες αὐτῆς δισμῦριοι καὶ τρισμῦριοι πανηγυρισταί, ὧν πολλοὶ προσέρχονται ἐξ ἀπωτάτων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀναπνεόντες ἐπ' ὀλίγον τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας, σκιαζόμενοι ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῶν ἐλληνικῶν σημαίων, θαμβούμενοι ἐκ τῆς λάμψεως τῶν λογγῶν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, ἀκροώμενοι ἔτι τῶν λόγων καταλλήλων ῥητόρων δηλούντων τὴν σημασίαν τῆς ἐορτῆς, θὰ δισπεύοντο εἶτα ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ὡς τόσο κήρυκες ἀληθοῦς ἐλληνικοῦ φρονήματος, μεταδίδοντες ἀπανταχοῦ τὴν φλόγα τῆς φιλοπατρίας.

[Ἐπταὶ τὸ τέλος.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

Καὶ τὰ πάθη δὲν εἶνε κατ' ἀρχὰς, πλὴν μικροὶ σπινθήρες. Ὅταν ὁ λόγος τὰ κυβερνεῖ, γίνονται φῶς, τὸ ὁποῖον λάμπει εἰς ὅλας τὰς πρᾶξεις τοῦ νέου, καὶ διαδίδεται εἰς ὅλην τὴν πατρίδα. Ὅταν ἀφραθῶσι νὰ φέρωνται χωρὶς χαλινῶν, ἀνάπτουν πυρκαϊὰν ὑλέθριον, τὴν ὁποῖαν νὰ σβέσῃ ἄλλο τι πλέον δὲν δύναται παρὰ τὰς ποινὰς τῶν νόμων.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ

παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις

[ἐκ τῶν τοῦ Egger].

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρεσκευάζοντο βιβλία πασῶν τῶν διαστάσεων, παντός σχήματος, ἐκδόσεις ἐλάχισται τὸ σχῆμα οἷαι αἱ σήμερον **bi-joux** καλούμεναι, ἐκδόσεις στοιχειόπυκνοι, ἐκδόσεις μετὰ σχολίων, ἐκδόσεις μετὰ εἰκόνων ἢ τοῦλάχιστον κεκοσμημέναι διὰ τῆς εἰκόνας τοῦ συγγραφέως. Οἱ ἰδιώται ἀνθιμιλλῶντο κατὰ τὴν ἐλευθεριότητα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὰς πόλεις περὶ τὴν ἴδρυσιν μεγάλων βιβλιοθηκῶν, τὸν πλουτισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ταξινόμησιν. Ἐν Ἀθήναις, τῇ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνίδι πόλει, πόλει ἐγκραυωμένη ἐπὶ τῇ ὑπεροχῇ αὐτῆς ὑπὲρ τὰς ἄλλας ἑλληνίδας καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς τοὺς νικητὰς Ῥωμαίους, ὧν οἱ υἱοὶ ἔσπευδον εἰς τὰ αὐτόθι σχολεῖα, ἐν Ἀθήναις ἴσως δὲν εὐρίσκοντο ἄλλα βιβλία πλὴν ἑλληνικῶν. Αὐτόθι περιεφεροῦντο λίαν πᾶσα φιλολογία ξένη. Ἄλλ' ἢ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο ἤδη κοσμοπολιτικώτερα καὶ περιεῖχε καὶ ἄλλα συγγράμματα πλὴν τῶν ἑλληνικῶν· βεβαίως ἐν αὐτῇ εὐρίσκοντο τὰ ἐβραϊκὰ πρωτότυπα ἀπάντων τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἅτινα ἐν ταύτῃ τῇ πόλει μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γὰρ τῶν πολλῶν Ἰουδαίων, οἵτινες εἶχον ἀπομάθει τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν· εἶνε δὲ αὕτη ἢ μεταφράσεις ἢ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἐβδομήκοντα. Ἡ Ἀλεξανδρεία κτισθεῖσα ἐν Αἰγύπτῳ κατ' αὐτὰς τὰς εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκβολὰς τοῦ Νείλου περιεῖχε καὶ μέγα πλῆθος κατοίκων Αἰγυπτίων, ἐν οἷς ὑπῆρχον ἱκανοὶ λόγοι δυνάμενοι νὰ μεταφράσωσι ἑλληνιστὶ τινα τῶν ὑπὸ Αἰγυπτίων συγγεγραμμένων βιβλίων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ θαυμασίου πολιτισμοῦ τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκεῖνῃ ἀκμάσαντος ἐπὶ μακροτάτους αἰῶνας. Οὕτω δὲ ἱερεὺς τις καλούμενος Μανέθων εἶχε μεταφράσει ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς γλώσσης τὴν χρονολογίαν τῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἔζη, ἦτοι μέχρι τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου· μετὰ δὲ τρεῖς αἰῶνας ἄλλος τις μεταφραστής, ὅστις ἴσως ἦτο Ἕλληνας τὸ γένος, ὁ Χαϊρήμων, εἶχε γράψει βιβλίον τι περὶ τῶν ἱερογλυφικῶν ἐν ᾧ ἠρμήνευεν, ἀναμφιλέκτως χάριν τῶν συμπολιτῶν του, τὰ μυστήρια τῆς γλώσσης τῶν Φαραίων. Εἶνε ἀληθῶς κρίμα ὅτι τοιαῦτα συγγράμματα δὲν ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν ὀλοκλήρα, ὅτι τινῶν ἐξ αὐτῶν ἔχομεν μόλις πού μικρὰ τεμάχια καὶ ἄλλων μόνην τὴν ἐπιγραφὴν. Ἄν διεσώζοντο μέχρις ἡμῶν, ἤθελον ἀπαλλάσσει πολλῶν πλοῦθων τοὺς σοφοὺς τοὺς καλουμένους αἰγυπτιολόγους, οἵτινες διὰ τῆς ὕψινοιας αὐτῶν ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ἀνά-

γνωσιν τριῶν διαφόρων γραφῶν παρουσιαζομένων ἐπὶ τῶν μνημείων καὶ τῶν παπύρων τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου.

Οὐχ ἦττον κυρίως ἐν Ῥώμῃ ἠδύναντο νὰ εὐρεθῶσι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν χριστιανικῶν χρόνων, πλούσια ἀποθήκαι βιβλίων, συστηθεῖσαι καὶ διευθετηθεῖσαι ὑπὸ λογίων, οἵτινες δὲν ἦσαν μὲν ἀκόμη γλωσσολόγοι εἰδικοί, ὡς λέγομεν σήμερον, ἀλλ' οἵτινες διέτριβον περὶ συγγράμματα συντεταγμένα ἐν γλώσσαις ποικίλαις. Οἱ Τυρρηνοὶ συγγραφεῖς ἀπετέλουν μέρος τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης ἧς τὴν ἐπιμέλειαν ὁ Καίσαρ ἀνέθηκεν εἰς τὸν πρῶτον λόγιον τῶν συγχρόνων, τὸν Τερέντιον Βάρωνα. Μετὰ δὲ τὴν κατὰ τῆσιν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς τέως ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων κατεχομένης, ἐκομισθησαν ἐκ τῆς χώρας ταύτης εἰς Ῥώμην βιβλία γεγραμμένα εἰς τὴν καρχηδονιακὴν γλῶσσαν, ἦτοι τὴν φοινικικὴν, ἰδίως συγγράμματα περὶ γεωπονίας, μεταφρασθέντα κατόπιν ἐντὸς βραχείας χρόνου λατινιστὶ πρὸς χρῆσιν τῶν Ῥωμαίων. Ἄλλ' ἰδίως ἢ Ἑλλὰς ἐπλημύρει τὰς ἀγορὰς τῆς Ῥώμης διὰ τῆς ἀφρονίας τῶν προϊόντων αὐτῆς, ἐπεὶ δὲ ἢ Ῥωμαϊκὴ φιλολογία ἠμιλλᾶτο κατὰ τὴν γονιμότητα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν, ἐδέησε νὰ πλασθῶσιν ἐν ταῖς κυριωτάταις βιβλιοθήκαις τῆς Ῥώμης δύο τμήματα, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸ μὲν διὰ τὰ ἑλληνικὰ βιβλία, τὸ δὲ διὰ τὰ λατινικά, ὧν ἑκάτερον εἶχεν ἴδιον διευθυντήν. Τινὲς τῶν ὑπαλλήλων τούτων, ὡς ὁ γραμματικὸς Ἰούλιος Ὑγιῖνος, ἀπελευθερὸς τοῦ Αὐγούστου καὶ φίλος τοῦ Ὀβιδίου, ἀφῆκαν ὄνομα διάσημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων. Ὑπῆρξε μάλιστα χρόνος καθ' ὃν ἢ διευθυνταὶ τῶν βιβλιοθηκῶν ὑπῆρξεν ἐν τῶν μεγάλων ἀξιοματῶν τοῦ κράτους. Τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο περιεβλάστο ἐπὶ Ἀδριανοῦ ὁ Γάιος Ἰούλιος Βεσπτιῖνος, ὅστις φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας ὁ διευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γραφείου. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἐθνησκεν ἐν Ῥώμῃ ὁ Ἕλληνας Ἐπαφρόδιτος, ὅστις ἐγεννήθη μὲν δούλος, γενόμενος δὲ ἐνεκα τῆς παιδείας αὐτοῦ διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ τοῦ διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου, εἶχεν ἀποκτήσει μέγαν πλοῦτον, ἦτο κύριος δύο οἰκιῶν ἐν μιᾷ τῶν ἐμπορικῶν συνοικιῶν τῆς Ῥώμης, ἐν δὲ ταῖς δύο ταύταις οἰκίαις εἶχε συναθροίσει τριάκοντα χιλιάδας βιβλίων, ἐκλέξας τὰ ἀριστα καὶ σπανιώτατα, ἂν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸν βιογράφων αὐτοῦ. Ἦτο δὲ τότε ἢ Ῥώμῃ πόλις μεστὴ πεπαιδευμένων καὶ ἀναγνωστῶν. Τὴν πρῶταν θὰ ἠδύνασθε νὰ ἴδητε διερχόμενον τὸν παιῖδα δὲ περιγράφει ἡμῖν ὁ ποιητὴς Ἰουβενάλιος μεταβαίνοντα εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἀκολουθοῦντα ὑπὸ τοῦ μικροῦ δούλου, ὅστις ἔφερον ἄντ' αὐτοῦ ἐν σακκιδίῳ τὰ σχολικὰ αὐτοῦ βιβλία, τὰ πινακίδια καὶ τὸ μελανοδοχεῖον. Τινὲς τῶν μαθη-

τῶν τούτων εἶχον μάλιστα λάβει ὡς βραβεῖον ὄρατον ἀντίγραφον κλασικοῦ τινος συγγραφέως κατὰ τινὰ συνθήθειαν ἧς πρῶτον παράδειγμα ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξεν ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὅπερ ἠκυλούθησεν ὁ Ῥωμαῖος καθηγητὴς Βέρριος Φλάκκος. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ διδάσκαλος εἶχε μικρὰν βιβλιοθήκην ἀντιγράφων μετὰ σημειώσεων γεγραμμένων ὑπ' αὐτοῦ, ὧν ἐποιεῖτο χρῆσιν κατὰ τὰ μαθήματά του. Κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ σχολεῖον ἀγούσαν ὁδὸν ὑπῆρχον πολλὰ βιβλιοπωλεῖα, πολλαὶ ἐκθέσεις βιβλίων ἐν ὑπαίθρῳ, ἔνθα ὁ βιβλιόφιλος ἠδύνατο, πρὶν ἀγοράσῃ, νὰ φυλλομετρήσῃ βιβλίον τι καὶ νὰ λάβῃ κεφαλαϊαδὴ αὐτοῦ γνώσιν, ὡς ποιοῦμεν τὴν σήμερον.

Ἀνοίγων τις συλλογὴν τινα τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ὀρατίου ἀνεγίνωσκεν ἐπὶ παραδειγματι τὸν ἐξῆς θελκτικὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ βιβλίον του. «Φαίνεσαι, ὦ βιβλίον μου, ὅτι βλέπεις πρὸς τὸ μέρος τοῦ Βερτούμνου καὶ τοῦ Ἰανου¹ ἀνυπομονοῦν ἀναμφιβόλως νὰ παρυσιασθῆς, λειψασμένον διὰ τῆς κρητιδίας, ἐπὶ τῶν σανίδων τῶν ἀδελφῶν Σωσίου². Δὲν δύνασαι νὰ ὑπομένης οὔτε τὰς κλειδάς οὔτε τὰς σφραγίδας, τοὺς φύλακας τούτους τοὺς ἀγαπητοὺς εἰς τὴν αἰδῶ· στεναίξεις ἀνοιγόμενον εἰς λίαν ὀλίγους περιέργους· ἐπιποθεῖς τὴν δημοσιότητα, σὺ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἀνατραφὲν ἐν ἄλλαις αἰσθήμασι. Καλὰ λοιπόν, τρέξε ὅπου διακαῶς ποθεῖς νὰ κατέλθῃς. Ἄμα πλέον ἐκφύγῃς, δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιστροφή διὰ σέ». — Τί ἔκαμα, τὸ δυστυχές, τί νῦχθήθην; ἢ θὰ εἴπῃς, ἂν περιπέσης εἰς τινὰ προσβολὴν· καὶ ἐξεύρεις πῶς σε κατακλείει πάλιν ὁ κατὰ κωροσ βιβλιόφιλος δὲν δὲν κατάρθωσας νὰ συγκαταστήσης. Ἄν δύναμαι, ἀνευ προκαταλήψεως, χάριν ἐνόχου, νὰ προσέπω τὴν τύχην σου, μέλλεις νὰ εἶσαι προσφιλὲς εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἐφ' ὅσον διατηρῆς τὰς χάριτας τῆς νεότητος. Ἄλλ' ὅταν, πεπονημένον ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πλήθους γεινῆς εὐθηνότερον ἢ θρέψῃς ἐν σιγῇ τὰς τίλφας τὰς κεκρυμμένας μετὰ τῶν φύλων σου ἢ φύγῃς εἰς Ἰτίκην³ ἐν Ἀφρικῇ ἢ σε στείλωσι καλῶς δεδεμένον εἰς Ἰλέρδαν⁴, τότε τρέχεις ἄλλον κίνδυνον· δύναται νὰ ἔλθῃ χρόνος καθ' ὃν, παραμελούμενον παρὰ τῆς Ῥώμης, ἐξοριζόμενον εἰς τὰ προάστειά της θὰ καταντήσης κατὰ τὸ βαμβακίον γῆρας σου νὰ διδάσκῃς εἰς τὰ μικρὰ παιδία τὰ στοιχεῖα τῆς γραμματικῆς».

Ἀναμφιβόλως οἱ γραμματοδιδάσκαλοι, ἐξ

1. Διὰ τούτων δηλοῦται ἡ συνοικία ἐνθα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

2. Βιβλιοπῶλαι διάσημοι ἐν Ῥώμῃ.

3. Ἦτοι εἰς πόλιν ἄσημον καὶ ἀπομεμακρυσμένην.

4. Ἐν Ἰσπανίᾳ.

οἰκονομίας δι' ἑαυτοὺς ἢ τοὺς μαθητὰς των, ἢ γόραζον κατὰ προτίμησιν παρὰ τῶν βιβλιοπωλῶν τὰ ἀπερριμμένα βιβλία. Τὴν κακὴν δὲ ταύτην τύχην ἐφοβεῖτο καὶ ὁ Ὀρατίος διὰ τὸ ἰδικόν του.

Τὰ βιβλιοπωλεῖα δὲν προσέλκυον μόνους τοὺς ἀγοραστὰς, ἀλλ' ἦσαν καὶ τὸ συνεντευκτήριον διαφόρων περιέργων ἐπιτιδομένων ἐν αὐτοῖς εἰς φιλολογικὰς συνδιαλέξεις. Τότε δὲ συνεκροτοῦντο μετὰξὺ αὐτῶν ποικίλαι συζητήσεις περὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰς ὄψιν ἐκτεθειμένων ἐκδόσεων. Τοῦτο τὸ βιβλίον ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν γραμματικῶν τινος ἀντιβαλόντος τὸ κείμενον μετ' ἀκριβεστάτης προσοχῆς· ἐκεῖνο τὸ ἀντίγραφον τοῦ Βιργιλίου ἐθεωρεῖτο προσερχόμενον ἐκ τοῦ οἴκου καὶ τῆς αἰογενείας αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Ἀνεζητεῖτο μετὰ περιεργίας ὁποιᾶν γραφὴν, ὅποιαν ὀρθογραφίαν εἶχεν οὗτος προτιμήσει ἐν τινὶ χωρίῳ περὶ αὐτῶν ἀμφισβητούσιν οἱ κριτικοί. Ἄλλὰ τὸ μάλιστα ἐφελκῶν τὴν προσοχὴν ἦσαν οἱ ἀληθῶς αὐτόγραφοι κώδικες. Ὁ ἱστορικὸς Τάκιτος εἶχε γνωρίσει κατὰ τὴν νεότητά του λόγιόν τινα ὅστις εἶχε συλλογὴν ἀντιγράφων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Ἐν τῇ εἴδει τούτῳ τὸ πολλάκις τυφλὸν πάθος τῶν βιβλιόφιλων ὑπέκειτο εἰς ἐξαπατήσεις, οἱ δὲ πλαστογράφοι πολλάκις παρεπλάνων αὐτοὺς. Οὕτως ἐπὶ παραδειγματι ὅτε οἱ Πτολεμαῖοι ἴδρυσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην των, συνέρρουσαν μὲν τὰ βιβλία εἰς αὐτήν, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ ἐμπόριον ἦγεν αὐτὰ ἀνευ ἐκλογῆς, καὶ πολλάκις οἱ ἀγορασταὶ εἰσῆγαγον εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην συγγράμματα ἢ παραπεποιημένα ἢ καθ' ὀλοκλήριαν πλάστα. Οὕτω προσεφέροντο εἰς τὸν βιβλιοθηκῶρον τὸν ἐντεταλμένον τὰς ἀγορὰς δύο ἢ τρία ἀντίτυπα ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀριστοτέλους. Τινὰ προϊόντα τῶν δόλων τούτων σώζονται ἀκόμη μέχρις ἡμῶν, μετὰξὺ δὲ τῶν ἄλλων μικρὰ τις πραγματεία περὶ κόμου, ἀπευθυνομένη δ᾿ ἔθεν πρὸς τὸν νεκρὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του, τοῦ φιλοσόφου, ἔργον ἀνάξιον καὶ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέ.

Ἡ τόλμη τῶν πλαστογράφων προέβαινε πολ- λάκις πολὺ περαιτέρω. Διάσημός τις ἀνὴρ, φίλος τοῦ αὐτοκράτορος Βεσπασιανοῦ ἐνηשמένως βλέπων ἐπιδεικνύμενον τὸ αὐτόγραφον ἐπιστολῆς δῆθεν σταλείσης πρὸς τὸν βασιλέα Πρίσκον ὑπὸ τινος τῶν συμμάχων του, τοῦ Σαρπηδόου, βασιλέως τῶν Λυκίων. Καὶ ὅμως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου πιθανῶς ἦτο ἀγνωστος καὶ αὐτὴ ἢ γραφὴ ἐν Ἀσίᾳ. Μετὰ δὲ τρεῖς αἰῶνας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Βεσπασιανοῦ ἐπωλεῖτο ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν χειρόγραφον τῆς Ὀδύσσειας τοῦ Ὀμήρου, ὅπερ ὁ κάτοχος αὐτοῦ θέλων νὰ πατήσῃ ἢ ἐκ καυχῆσεως παρίστα ὡς

αυτόγραφον του ποιητού. Ἀλλὰ παρατηρῶ ὅτι κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην οὔτε ὁ Ὀμηρος οὔτε οἱ ἥρωες του ἐγνώριζον τὴν χρῆσιν τῆς γραφῆς, τὰ δὲ ὀμηρικὰ ποιήματα ἐπὶ μακρὸν χρόνον διεδόθησαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἐμειναν ἐμπειστυμένα εἰς τὴν μνήμην τῶν ῥαψωδῶν, οἵτινες ἀπήγγελλον αὐτὰ ἐπὶ τῶν δημοσίων πλατειῶν ἢ ἐν τοῖς μεγάροις τῶν ἀρχόντων. Οἱ ῥαψωδοὶ οὗτοι λοιπὸν ἦσαν κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος οἰοεὶ ζῶντά τινα βιβλία, περικλείοντες ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὰς ποιητικὰς παραδόσεις τῆς Ἑλλάδος. Λέγεται δὲ ὅτι λαοὶ τινες αὐτόχθονες τῆς Ἀμερικῆς εἶχον ὁμοίως ἀνθρώπους ἐπέχοντας τόπον ἀρχαίων, ὃν ἡ μνήμη διεφύλασσε πιστῶς μακρὰ τεμάχια ἐν πεζῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ κείμενα ὅλα συνθηκῶν. Ὁμοίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἰνδία αἱ Βέδαί καὶ μακρὰ ἐπικαὶ διηγήσεις διεδόθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπὸ μνήμης ἢ δὲ γνώσεως τῆς γραφῆς δὲν ἀποδεικνύεται ὑπάρχουσα ἐν Ἰνδία πρὸ τῆς ἐκστοατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Παράδειγμα δὲ τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸς ἀπομνημόνευσιν παλαιῶν ποιημάτων ἐπαυλήθη μέχρι τῶν καθ' ἡμῶν χρόνων καὶ σχεδὸν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν τὸ ἐθνικὸν ἔπος τῶν Φινλανθῶν *Kalevala* πρὸ τεσσαράκοντα μάλιστα ἐτῶν κατεγράφη τὸ πρῶτον· τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὸ ἔσματτα ἀπηγγέλλοντο καὶ ἀπαγγέλλονται ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς ἀγροῖς ὑπὸ περιουδούντων ῥαψωδῶν, τῶν καλουμένων *Routtiat*, ἀπὸ δὲ τοῦ στόματος τούτων συνελέχθησαν αἱ διάφοροι ῥαψωδοὶ τοῦ ἔπους κατὰ μικρὸν.

Ἄλλως δὲ καθ' ἅπαντας τοὺς χρόνους ἡ μνήμη ὑπῆρξεν ὡς ἀνάμιλλος τῆς γραφῆς. Παρά τισιν ἀνδράσιν, οἳ οἱ ὑποκριταὶ καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικοὶ, ἀρκεῖ αὕτη πρὸς πιστατὴν διαφύλαξιν κειμένων ἰκανῶς μακρῶν δυναμένων νὰ πληρῶσιν ἕκατοστάς ὅλας σελίδων. Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώρισαν τοιοῦτος τινὰς ἀνδρας ἔχοντας τεραστίαν μνήμην· τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Ἀθηναίου Θεμιστοκλέους καὶ ἡ τοῦ Ῥωμαίου ῥήτορος Σενέκα, τοῦ πατρὸς τοῦ ὁμωνύμου φιλοσόφου. Ἐνίοτε δὲ ἡ μνημονικὴ αὕτη τέχνη ἀπέβαινε σχεδὸν δουλικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ φιλόσοφος Σενέκας διηγεῖται ἐν τῇ κ' τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ ὅτι Ῥωμαῖός τις, πλούσιος καὶ μωρὸς σχολαστικὸς, περιεστοιχίζετο ὑπὸ δούλων, ὃν ἕκαστος ἐγνώριζεν ἐκ στήθους ἅπαντα τὰ ἔργα ποιητοῦ τινος ἐπιφανοῦς καὶ ἠδύνατο ἐπὶ τῷ νεύματι τοῦ κυρίου του νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸ μὲν ἢ τὸ δὲ ἀπόσπασμα, ἀρμόδιον πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς μετὰ τῶν φίλων ἐκείνου συνδιαλέξεως.

Ἄλλ' ἐπανεβλῶμεν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ Ῥώμῃ βιβλιοπώλας. Οὗτοι παρεῖχον τοῖς ἀγορασταῖς ἀντίγραφα πολλάκις πολυτιμότερα

ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις, ἄλλοτε μὲν σπουδαῖα ὡς ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ παπύρου ἢ τῆς περιγραμνῆς, ἄλλοτε δ' ἐκ τῆς πολυτελείας ἢ τῆς κομψότητος τῆς συμπήξεως, ἐνίοτε δ' ἐκ τῆς εὐωδίας τῆς κέδρου ἢ τῆς λειότητος τῆς κυπαρίσσου ἧτις ἀπετέλει τὴν θήκη τῶν βιβλίων. Ἄλλως δὲ ἤδη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τὰ βιβλία δὲν εἶχον πάντοτε σχῆμα κυλινδρικόν, ἀλλ' ἦσαν πολλάκις καὶ βιβλία τοῦ τετραπλευροῦ σχήματος, ἢτοι κώδικες, δηλαδὴ τετράδια τοῦ αὐτοῦ μεγέθους συμπηγνύμενα πρὸς ἄλληλα διὰ νήματος ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ περικλειόμενα ἐντὸς δύο σανίδων ἢ τοῦλάχιστον ἐντὸς δύο φύλλων περιγραμνῆς. Ὁ τρόπος οὗτος ἐν τέλει ἐπεκράτησεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, καὶ τὸ τοιοῦτον σχῆμα βιβλίων εἶνε σχεδὸν τὸ μόνον κατὰ τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας.

Ἡ γονιμότης τῶν συγγραφέων, ἰδίως δὲ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν ἐρασιπτῶν, ἐν οἷς ἀναφέρεται ὁ γραμματικὸς καὶ ἐρασιπτής Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρεὺς δημοσιεύσας ἐπὶ Αὐγούστου 3500 τόμους, εἶχε καταστήσει ἤδη ἐνωρὶς ἐπαισθητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐλαττώσεως τοῦ μεγέθους καὶ βάρους τῶν βιβλίων, διὰ τῆς χρήσεως γραφῆς μικροτάτης ἐπὶ χάρτου λεπτοτάτου. Οὕτω τῶν ἑκατὸν εἰκοσιν ἑπτὰ βιβλίων ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία τοῦ Τίτου Λιβίου ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ποιητοῦ Μαρτιάλι κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα ἕκδοσις τις οὕτως εἰπεῖν στοιχειόπυκνος, ἴσως ἐν ἐνὶ μόνῳ τόμῳ. Θαυμάσιον δ' εἶνε τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ὅτι ὁ Κικέρων εἶδεν ἐν τινὶ βιβλιοθήκῃ τὴν Ἰλιάδα ὀλόκληρον, ἧτις ἀπαρτίζετο ἐκ 15,000 στίχων καὶ πλέον, ἐν οὕτως ὀλίγῳ χώρῳ γεγραμμένην, ὥστε τὸ ὅλον χειρόγραφον ἐχώρει ἐντὸς κελύφους κάρου. Καὶ ὅμως μετὰ δεκαεπτὰ αἰῶνας, ἐν τῇ αὐτῇ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', σοφὸς τις ἑλληνοεὐστῆς, ὁ Huet, ἐπίσκοπος τῆς Ἀβριγγας (Avranches) ἀπέδειξεν ἡμέραν τινὰ ὅτι δεδομένης καταλλήλου περιγραμνῆς, διὰ πτεροῦ κόρακος, γινομένης χρήσεως γραφῆς ἐχούσης τὴν λεπτότητα τῆς ἰδικῆς του, ἐλησμόνει δὲ νὰ προσθήσῃ καὶ ὑπαρχόντων ὀφθαλμῶν οἳ οἱ ἰδικοί του, τὸ θαῦμα τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐπαναληφθῇ.

Ἄλλὰ τὰ μικροτετεχνημένα καὶ στοιχειόπυκνα βιβλία εἶνε τὸ πολὺ σπανιότερα ὀλίγην ἔχουσαι χρησιμότητα καὶ αἴτινες δεικνύουσι μόνον τὸ τελευταῖον ὄριον τῆς δεξιότητος τῶν βιβλιογράφων. Σπουδαιότερα δὲ ἦτο ἡ σημασία τῶν μετ' εἰκόνων ἐκδόσεων, ὡς λέγομεν σήμερον, ἐν αἷς τὸ κείμενον συνωδεύετο ὑπὸ ἱστοριῶν ἢ σχεδίων, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ εἰκόνων προσώπων, ἐξετελοῦντο δὲ εἶτε δι' ἀντιγραφῆς κατὰ μίμησιν εἶτε διὰ τῆς ἀτεχνότερας μεθόδου τοῦ ἀπικνογράφου.

Βιβλίον τι γεωμετρικὸν ἢ ἀστρονομικὸν δὲν

ἠδύνατο νὰ στερηθῆται εἰκόνων· βιβλίον τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἶχε μεγάλην ἀνάγκην τοιούτων σύγγραμμά τι γεωγραφικὸν ὀλίγην θὰ εἶχε χρησιμότητα ἀνευ χαρτῶν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Βάρρωνος εἶχον προῆ μέχρι τῆς δημοσιεύσεως βίων συνοδευομένων ὑπὸ τῶν εἰκόνων τῶν ἀνδρῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος. Αἱ δύο ἢ τρεῖς εἰκόνες συγγραφέων ἀρχαίων, αἱ διασωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν ἐν χειρογράφοις τῶν μέσων αἰώνων, δηλαδὴ αἱ τῶν ποιητῶν Τερεντίου, Ὀρατίου καὶ Βιργιλίου, ἐμπνέουσιν ἡμῖν τὴν ὑποψίαν ὅτι πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς χαλκογραφίας τοιαύτη τις εἰκονογραφία, καὶ περ θεωρουμένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὡς εὐεργετικὴ ἐφεύρεσις δὲν μετέδωκεν ἡμῖν πιστῶς τὴν ὄψιν τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Αὐθεντικώτεροι δὲ φαίνονται αἱ πολλαὶ λίθινοι ἢ χαλκαῖ προτομαὶ αἱ περισωθεῖσαι ἡμῖν ἀπὸ τὰς ἀρχαιότητος, ὡς καὶ αἱ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν τε καὶ Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων ἀνάγλυπτοι εἰκόνες. Ἄλλως δὲ οἱ ἀρχαῖοι, στερούμενοι μεθόδου εὐχεροῦς πρὸς ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν πολλῶν ἀντιτύπων γεωγραφικοῦ τινος ἢ τοπογραφικοῦ διαγράμματος, εἶχον τρόπον ἀρκετὰ πρόχειρον δι' οὗ διευκόλυνον τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἢτοι τὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἀπεικόνισιν ἢ χάραξιν αὐτοῦ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου χάρτης τῆς ὑψηλίου, σχεδιασθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει προεργασιῶν σοφῶν πινακογράφων, ἐκάλυπτε τοὺς τοίχους στοῶς ἰδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ γαμβροῦ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ἐπιφανοῦς Ἀγρίππα. Ποιητῆς δὲ τις τῶν αὐτῶν χρόνων, ὁ Προπέρτιος, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ γεωγραφία ἐδιδάσκετο τῇ βοηθειᾷ χαρτῶν κεχαρραγμένων ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν δημοσίων κτιρίων καὶ ἐνίοτε τῶν σχολείων. Ῥωμαϊκὸν τι σχολεῖον τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς πόλεως Αὐγουστοδούνου (Autun) εἶχε χάρτας τοιοῦτους, ἐξωγραφημένους ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν δωματίων, ἐν δὲ τοῖς ἐρειπίοις τῆς πόλεως ταύτης εὐρέθησάν τινα λείψανα αὐτῶν.

Ταῦτά μοι ἐνθυμίζουσιν ἐν ἄλλο σπουδαῖον μνημεῖον. Ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ ἧτις εἶνε, ὡς γνωστὸν, διάσημος διὰ τὰ ὠραῖα αὐτῆς μάρμαρα, εὐρέθησαν πρὸ διακοσίων ἐτῶν, μεταξὺ τῶν ἐρειπίων σχολείου τινός, πλάκες μαρμάρου περιέχοντες χρονολογικὸν ἀπάνθισμα ἀπάσης τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς μυθικῆς βασιλείας τοῦ Κέκροπος ἐν Ἀθήναις (1582) μέχρι τοῦ ἔτους 293 πρὸ Χριστοῦ, ὅτε ἀναμφιέκτως ἐχράχθη ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Παρίου τούτου μαρμάρου.

Ἐπὶ τῶν τοίχων λοιπὸν τοῦ σχολείου τῶν ἐμάνθανον οἱ παῖδες οὐ μόνον τὴν γεωγραφίαν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορίας. Τὰ δὲ λίθινα ταῦτα βιβλία εἶχον τὴν ἀρετὴν νὰ διατηρῶνται ἀνευ σπουδαίας βλάβης ἐπὶ μα-

κρὰ ἔτη μετὰ καὶ τοῦ οἰκοδομήματος, οὗ ἀπετέλου μέρος.

Ἐνίοτε δ' ἐγίνετο χρῆσις τῶν ἀναγλύφων ὅπως ἐλκύνεται ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν. Σῶζονται δὲ ἀκόμη μέχρις ἡμῶν πολλὰ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἐπὶ λίθου ἢ ἐλέφαντος, ἐπ' αὐτῶν δὲ παριστάνονται αἱ κυριώταται σκηναὶ τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ καὶ σκηναὶ καθ' αὐτὸ ἱστορικαί. Κάτωθεν δ' ἐκάστης παραστάσεως εὐρίσκειται βραχεῖα ἐπιγραφὴ ἑλληνικὴ καὶ ἐνίοτε τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, παρ' ᾧ οἱ μαθηταὶ ἠδύνατο νὰ εὐρωσι περὶ ἐκάστης ὑποθέσεως διήγησιν ἐκτενεστέραν. Ἀπετέλου δὲ τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα τρόπον τινὰ ἐνθύμημα ζωηρότατον διὰ τοὺς νεαροὺς μαθητάς.

Ἐν δὲ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς χώραις εὐρίσκομεν πολλάκις ἡμερολόγια ἐπιγεγραμμένα ἐπὶ λίθων πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Ἐπ' ἴσης δὲ ἠδύνατο οἱ πολῖται τῆς Ῥώμης νὰ ἴδωσιν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ διάγραμμα τῆς αἰωνίας πόλεως κεχαρραγμένον ἐπὶ μαρμάρου, οὗ διεσώθησαν πολλὰ ἀποσπάσματα. *Δ.

ΑΙ ΟΡΧΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΡΙΩΝ

Ὅσα μείζονα εὐφυῖαν ἀπαιτεῖ μία τέχνη, τοσοῦτον εὐγενεστέρα εἶναι. Οὕτω δ' ἐξεταζομένη ἡ ὀρχηστικὴ τέχνη καταφαίνεται ἀναντιρρήτως ταπεινοτάτη καὶ ἀγριωτάτη. Τὰ στοιχεῖα ταύτης ἀπαντῶσι παρὰ τισι ζῴοις· διότι ὀρχήσεις ἀληθῶς εἰσὶν αἱ κινήσεις, ἃς τὰ ἄρρενα εἰδῶν τινῶν ποιοῦσι πρὸς κήλησιν καὶ σαγήνειαν τῶν θηλέων. Οἱ ἔρρυθμοὶ χαιρετισμοὶ τῶν ἀρρένων τρυγόνων καὶ περιστέρων εἰσὶν ὀρχηστικὰ ἀντικρυς γυμνάσματα.

Ἐν δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει εἶναι σχεδὸν πάγκοινος ἡ ὀρχησις. Ἔθνη τινὰ παρεισάγουσι τὴν ὀρχησιν εἰς πλείστας περιστάσεις καὶ κατέστησαν ταύτην ποικιλωτάτην· ὅμως τὰ τρία κυριώτατα εἶδη ὀρχήσεως εἰσὶν ἡ θηρευτικὴ, ἡ πολεμικὴ καὶ ἡ ἐρωτικὴ ὀρχησις.

Ἐσγάτη δὲ πασῶν ἐστὶν ἡ θηρευτικὴ, ἧτις περιορίζεται εἰς ἀτεχνοτάτην μίμησιν τῶν κινήσεων καὶ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ ζῴου, ὅπερ θηρεύει συνήθως ἡ φυλὴ. Ὄθεν οἱ Τασμάνιοι καὶ οἱ Αὐστραλοὶ πειρῶνται νὰ μιμηθῶσιν ὀρχηστικῶς τὰς κινήσεις τοῦ καγκουρού καὶ τοῦ ἐμοῦ, διότι τὴν θήραν καὶ τὴν σύλληψιν τῶν τοιούτων ζῴων θεωροῦσι μέγιστον κατόρθωμα καὶ εὐτύχημα. Ὁμοίως καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λογον οἱ Καμτσάδαλοι ὀρχοῦμενοι μιμοῦνται τὰς σκαιὰς κινήσεις τῆς ἀρκτου. Ἡ δὲ τῶν βουβάλων ὀρχησις, ἣν οἱ Ἐρυθρόδερμοι ὀρχοῦνται μεταμφιζόμενοι ἀναλόγως τῇ περιστάσει, προηγεῖται τῆς θήρας τοῦ ζῴου τούτου. Ὁμοῖα παραδείγματα ἐδυναμέθη νὰ ἀναγράψωμεν ἄπειρα.

Ἐπειδὴ δ' ὁ πόλεμος εἶναι καὶ αὐτὸς εἶδος θήρας, καθ' ἣν ἄνθρωποι θηρεύουσιν ἄνθρώπους, ὑπάρχουσι διὰ τοῦτο καὶ ὀρχήσεις πρὸ τῆς μάχης καὶ μετ' αὐτήν. Αἱ πολεμικαὶ ὀρχήσεις ἀπαντῶσι πολλαχοῦ τὴν κατωτάτην θέσιν κατέχει ἡ νεοκαληδονικὴ, συνοδευομένη μετ' ἑσμάτων ἀνθρωποφαγικῶν, τὴν δ' ἀνωτάτην ἡ πυρρίχη.

Ὅσα δ' ἀγριώτερα τὰ ἦθη τοσούτω συνηθεστέρα καὶ μᾶλλον ἰδιότυπος ἡ πολεμικὴ ὀρχησις. Οἱ νεοκαληδόνιοι πρῶτον νάπέλθωσιν εἰς μάχην ὠρχοῦντο, διαλεγόμενοι ὡς ἐξῆς μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν: «Θὰ προσβάλωμεν τοὺς ἐχθρούς; —Ναί. —Εἶνε δυνατοί; —Ὅχι. —Εἶναι γενναῖοι; —Ὅχι. —Θὰ τοὺς σκοτώσωμεν; —Ναί. —Θὰ τοὺς φάγωμεν; —Ναί.»

Ὡς δὲ τὴν θηρευτικὴν, οὕτω καὶ τὴν πολεμικὴν ὀρχησιν μόνον ἄνδρες ὀρχοῦνται. Ἡ τῶν Νεοζηλανθῶν μεγίστην ἐνεποίησε πάντοτε ἐντύπωσιν ταῖς εὐρωπαϊαῖς περιηγηταῖς. Ἐν τῇ χώρᾳ ἐκεῖνῃ οἱ ὀρχησάμενοι ἐπαλλοῦν τὰ δόρατα καὶ τὰ κόντια αὐτῶν, ἐπληττον διὰ τῶν παυῶ-παυῶ φανταστικῶν πολέμων, προσδοκίμου ἀγρίου τινὸς ἔσματος· διότι ἐν τῇ ἀρχηγῶν ὀρχήσει πάντοτε σχεδὸν συναδόνται ἔσματα ἢ ἐπαυλεῖ μουσικὴ. Εὐνόητον δὲ ὅτι τῶν τοιούτων ὀρχήσεων μόνον ἄνδρες μετέχουσι. Τὸ αὐτὸ εἰρήσθω καὶ περὶ τῶν ποικίλων ὀρχήσεων τῶν ἐρυθροδέρμων, αἵτινες θεωροῦνται ὡς σοβαρὸς τύπος, ἐπισηφαιζῶν πᾶσαν ἐπίσημον πράξιν τοῦ βίου, αἱ αἱ συνθηκαί, ἡ δεξιῶσις ξένων, ἡ μάχη, ἡ γέννησις, ὁ θάνατος, ὁ θερισμὸς, αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὅταν δ' ὀρχῶνται γυναῖκες, εἴτε ἐνώπιον τῶν ἀνδρῶν, εἴτε μετ' αὐτῶν, ἡ ὀρχησις προσλαμβάνει χαρακτηριστὰ πάντα ἀλλοῦν, συναφῆς οὖσα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πρὸς τὰς ἐρωτικὰς σχέσεις· ἐνίοτε μάλιστα καθίσταται ἀκόλατος. Καθόλου δ' εἰπεῖν τὸν τοιοῦτον χαρακτήρα προσκτᾶται διὰ τῶν κινήσεων τῶν σκελῶν καὶ τῆς φορτικῆς περιαγωγῆς τῆς ὀσφύος τῶν ὀρχηστρίδων. Ἐν Τογκαταμποῦ, ἐν ταῖς Σανδβίχαις νήσοις, ἐν Ταίτι, τὰ μάλιστα εὐφρόνουσι ὑπολαμβάνονται αἱ τοιαῦται γυναικεῖαι ὀρχήσεις. Παραπλήσια ὀρχήσεις ἀπανταχοῦ σχεδὸν ἀπαντῶσι, μάλιστα δ' ἐν Μαδαγασκάρ. Ἐν Ἰνδικῇ ἡ λάγνος ὀρχησις κατέστη θρησκευτικὴ τέχνη. Ἐν ἐκάστη παρὰ ὑπάρχουσι βαγιαδέραι, ἀσκούμεναι ἀπὸ τρυφερῆς ἡλικίας, καὶ μεγάλα κέρδη προσπορίζονται αἱ βραχυμῆνες μισθούσιν αὐτὰς ἀντὶ ἀδρόστατου τιμήματος εἰς πλουσίους ἰδιώτας. Γνωσταὶ εἶναι καὶ αἱ ἀλματαὶ τῆς Αἰγύπτου, εἶδος λαϊκῶν βαγιαδεραίων.

Πάντες δ' οἱ μαῦροι τῆς Ἀφρικῆς ἐμμανῶς ἔχουσι πρὸς τὴν ὀρχησιν καὶ ἀμφοτέρω τὰ γένη φιλοῦσιν ὑπερμέτρως τὴν τοιαύτην διασκεδάσιν. Καὶ ἐκεῖ συχνάκις αἱ ὀρχήσεις ἔχουσι ἀ-

σεμνότατον χαρακτήρα· ἀλλ' οἱ μαῦροι φρίνοντα μᾶλλον ἐπιδιώκοντες τὴν ἡδονὴν τῆς ὑπερμέτρου καὶ ἐρρῦθμου κινήσεως. «Ἄμα ἀκούσωσι τὸν ἦχον τοῦ τὰμ-τάμ, λέγει ὁ du Chaillu, καὶ μονονοχί ἐξίστανται τῶν φρενῶν». Καταλαμβάνονται δὲ ὑπὸ μανίας αὐτόχρημα ὀρχηστικῆς, ἐξ ἧς ἐπιλανθάνονται πρὸς ὅραν πάντων τῶν χαλεπῶν ἐν τῷ βίῳ.

Ὡς εἰκὸς ὁ ἥκιστα ὀρχηστικὸς λαὸς εἶναι ὁ περιόρων καὶ εὐτακτὸς σινικός λαός. Καίπερ τὰ μάλιστα ἀρεσκόμενοι αἱ Σίνοι εἰς σκηναὶ θεάματα, ὅμως οὐδαμῶς στέργουσι τὰς ὀρχήσεις. Καὶ κατὰ τὰς ιδέας αὐτῶν ἡ ὀρχησις εἶναι γελοία διασκεδάσις, ἐξευτελίζουσα τὸν ἄνθρωπον.

Ἐν κεφαλαίῳ δὲ ἡ ἀναπαράστασις ἀξίον λόγου πράξεων τοῦ βίου διὰ μιμικῶν σχημάτων, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ζωηρὰ κινήσεις μετ' ὑπορχημάτων, ἢ πρὸς ἦχον μουσικῆς, ἀποτελοῦσι τὸν κύριον χαρακτήρα τῆς ὀρχήσεως, τῆς ἀνοθεύτου ὀρχήσεως, οἷα ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτύποις μάλιστα ἀνθρώποις, ἐν δὲ ταῖς εὐρωπαϊκαῖς κοινωνίαις παρὰ τῷ ὄχλῳ. Οὐδένα δὲ ποιούμεθα λόγον περὶ τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις θεάτροις παντομίμων ὀρχήσεων ἢ περὶ τῶν ἐν συνκαστροφῆς χορῶν, διότι ταῦτά εἰσι, κατὰ τὸν Τάυλωρ, «ἀποτελέσματα ἐπιδιώσεως» καὶ οὐδὲν πλέον¹.

[Ch. Letourneau].

Πλ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Κάνεις καὶ καμμιά φορὰ τὴ προσευχὴ σου; ἔλεγεν ἡ μικρὰ κυρία Μ* πρὸς τὸν σύζυγόν της, ὅστις δὲν ὑπέφερον ὀλίγα ἀπ' αὐτήν.

— Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ Μ*, μάλιστα ἀπ' ὅτου σ' ἐνυμφεύθην.

— Αὐτὸ τὸ μάλιστα μὲ βάνει εἰς περιέργειαν. Καὶ τί τοῦ ζητήεις τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ὅτου μάλιστα μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ μὲ πάρης;

— Ὑπομονὴν, ἀπεκρίθη ὁ σύζυγος.

* * *

Ἐκαυχᾶτο ἐνώπιον τοῦ Ἀπελλοῦ ζωγράφου τις ὅτι ζωγραφεῖ πολὺ ταχέως:— Τὸ βλέπω, ἀπεκρίθη ἀπλῶς ὁ Ἀπελλῆς.

* * *

— Πῶς πηγαίνουν τὰ μάτια σου τώρα;

— Ὁ γιατρός μου εἶπε πῶς ἀρχισα νὰ βλέπω ὀλίγον καλλίτερα.

* * *

1. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιδιώσεως, ἢ ἀναπτύσεως ὁ E. Tylor ἐν τῷ περὶ πρωτογόνου πολιτισμοῦ συγγράμματι του, ἐν πάσῃ ἐποχῇ διατηροῦνται ἀσυνειδήτως λείψανα ἐκλελειπέντων ἐθίμων καὶ ιδεῶν τῶν παρωχημένων χρόνων. Σ. τ. Μ.

Μεταξὺ ποιητοῦ καὶ τυπογράφου.

Ὁ ποιητής. Μὰ ἐπὶ τέλους πότε θὰ τὸ τυπώσετε τὸ ποίημά μου, ἐβασίλευσα νὰ προσμένω.

Ὁ τυπογράφος. Μὴ βιάζεσαι δὲ τόσο, φίλε μου. Ὁ Ὅμηρος ἐπρόσμενε δύομισυ χιλιάδες χρόνια ὡς πού νὰ τυπωθοῦν τὰ ἔργα του· καὶ θαρρῶ δὲ πῶς τὸ ποίημά σου δὲν εἶνε ὅσον τὴν Ὀδύσσεια καὶ τὴν Ἰλιάδα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἐκ δύο ἀνθρώπων ἀγνώστων, ὧν ὁ μὲν ὀμιλεῖ πολλὰ καὶ καλῶς, ὁ δὲ σιωπᾷ διηλεκτικῶς, ὁ μᾶλλον ἐπιβλητικὸς εἶνε ὁ δεύτερος. Ὁ μὲν πρῶτος εἶνε βιβλίον ἀνοικτὸν, ἐμπόρευμα ἐκτεθειμένον, οὐτινος γνωρίζεις τὴν ἀξίαν καὶ δύνασιν νὰ τὸ ἀπολαύσῃς. Ἄλλ' ὁ σιωπηλὸς εἶνε αἰνίγμα ἀδιάλυτον, κινῶν τὴν περιεργίαν σου· δὲν εἰσεύρεις πῶθεν νὰ ἐπιληφθῆς αὐτοῦ, οὔτε πῶς θὰ δεχθῆς τὰς ιδέας σου· ἐντεῦθεν ἀσχεῖ ἐπὶ σοῦ ἐξουσίαν τινὰ, καὶ σοὶ ἐμπνέει φόβον.

Πόσον οἱ μωροὶ, ὅτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε οἱ κενώτεροι καὶ ὀλιγρότεροι φλόγαροι, θὰ ἐκέρδαινον σιωπῶντες διαρκῶς! Ὅσοι ἐξ αὐτῶν, ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς νάρκης τῆς διανοίας τῶν, ἀσκούσι τὴν ἀρνητικὴν ταύτην ἀρετὴν, κατορθοῦσι τέλος νὰ ἐκληρωθῶσιν ὡς ὑποκείμενα ἀξιοσέβαστα. Ἡ σιωπὴ εἶνε τὸ ἄριστον περικαλύμμα τῆς ἀμαθίας, ἢν κατορθοῖ πολλάκις νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ὄχλου ὡς σύγερσις. Ἐπειτα, εἶνε σπάνιον τὸ νὰ μετανοήσῃ τις διότι ἐσιώπησεν, ἐνῶ μία μόνη λέξις πολλὰκις ἐγένετο αἰτία τῆς δυστυχίας ὅλου βίου, ἢ καὶ ἐνίοτε τῆς ἀπωλείας τῆς ζωῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἀτμόπλοιο «Σόλων» ἐκ Κοχιγγίνας εἰς Μασσαλίαν ἀφικόμενον, ἐκόμισεν ἐξ ἐλέφαντας, προσωρισμένους διὰ τὸ ζωολογικὸν μουσεῖον τοῦ Ἀμβούργου, ἐν τῶν πλουσιωτάτων τῆς Γερμανίας. Οἱ ἐλέφαντες οὗτοι ἔχουσι ἰνδικὴν τὴν καταγωγὴν καὶ εἰσι νέοι ἔτι· ὁ πρῶτος εἶνε δεκαοκταέτης, ὁ δὲ νεώτερος διέτης μόνον. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀσθενήσας κατὰ τὸν διάπλοον ἔτυχεν ἐκτάκτων ὄλωσ περιποιήσεων. Ἄλλου τραυματισθέντος τὸν πόδα κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν, ἐδέησε νὰ καλυφθῆσιν τὴν ἐπιδερμίδα διὰ πίσης. Οἱ ἐλέφαντες οὗτοι ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ «Σόλωνος» ἐντὸς κλωθῶν ἐκ ξύλου καὶ ψιθύου κατεσκευασμένων, τοὺς ὁποίους περιεκαλύψαν, ὅσον ἦν δυνατόν, διὰ κλάδων καὶ φύλλων φοινίκων.

Τὰ ἐκ Κολόμβου τῆς Κεϋλάνης, ὅθεν παρελήθησαν, ἄχρι Μασσαλίας διέδιξ τῶν ἐξ ἐλε-

φάντων ἀνήλων εἰς 1,800 φρ. ἦτοι 300 φρ. δι' ἕκαστον. Ἰνδὸς τις παρηκολούθει αὐτοὺς ὡς ὑπηρετῆς, εἰς Μασσαλίαν δὲ ἀποβιβάσθοντας ὑπεδέξατο ὑπάλληλος τοῦ ζωολογικοῦ μουσεῖου τοῦ Ἀμβούργου ἐπὶ τούτῳ σταλεῖς.

Οἱ ἐλέφαντες ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ζολιέττην μετὰ τῶν κλωθῶν τῶν δι' ἰσχυροτάτων ἀτμηλάτων γεράνων. Εἶτα δ' ἤχθησαν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ὅπως ἐκείθεν μετενεχθῶσιν εἰς Ἀμβούργον. Ὅπως δὲ εἰσαγάγωσιν αὐτοὺς ἐντὸς τῶν βαγονίων, μετεχειρίσθησαν δόλον, κρύψαντες ὑπὸ κλάδους δένδρων τὰς φορηγίδας ἀμάξας τοῦ σιδηροδρομικοῦ συρμοῦ, ἐν αἷς ἐκλείσαν αὐτοὺς.

Ἡ Πολιτικὴ Ἀνταπόκρισις ἀφηγεῖται τὸ ἐξῆς ἀστεῖον ἀνέκδοτον, οὗ ἥρωες εἶνε ὁ Λαδίσλαος Δομοκός, ὁ μᾶλλον ἀφηρημένος, ὡς φαίνεται, ἄνθρωπος τῆς Αὐстро-ουγγρικῆς αυτοκρατορίας.

Κατὰ τὸν τελευταῖον χορὸν τῆς αὐλῆς, ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὸ ἐκλεκτοῦ ὀμίλου περιστοιχόμενος συνδιελέγετο πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ στρωμυλίας. Ἐκ τούτων ἦτο καὶ ὁ Λαδίσλαος Δομοκός, ὅστις φοβούμενος μὴ τὸ παροιμιῶδες περὶ τὸ ἀφαιρεῖσθαι ἐλάττωμα τοῦ δυσάρεστον τι τῷ προσενηση ἐπισόδιον, ἂν ὁ αὐτοκράτωρ ἀποστεινῇ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον, παρηκολούθει μετὰ συντόνου προσοχῆς τὴν συνδιάλεξιν.

Ὁ αὐτοκράτωρ συνδιελέθει περὶ θήρας μετὰ τινος Οὐγγρου μεγιστάνος, νεύει πρὸς τὸν Δομοκόν· οὗτος δὲ προχωρεῖ καὶ ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις ἐπὶ τῶν τελευταίων λόγων τῆς Α. Μεγαλειότητος, ἀποκρίνεται εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐρωτήσαντα αὐτόν:—«Εἶσθε ἔγγαμος;»—«Ναί, μεγαλειότητά, κάποτε!» Ὁ αὐτοκράτωρ ἐμειδίασε, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τοῦ ἀφηρημένου Δομοκοῦ, καταθεληθέντος ἐκ τῆς φιλόφρονος ὑποδοχῆς τοῦ ἀνακτος αὐτοῦ.

Ἡ στατιστικὴ τῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεῖαις ἐγκλημάτων παρέχει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον, διότι ἐν οὐδεμίᾳ χώρᾳ ἐκτελοῦνται τοσαῦτα ἐγκλήματα καὶ τοσούτοι θανατώσεις.

Κατὰ τὸ 1882 διεπράχθησαν ἐπτακόσια εἰκοσι δολοφοναί, ὧν αἱ ἑκατὸν τριακόντα ἐν μόνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης. Οἱ αὐτοὶ γοὶ τῶν ἑκατὸν εἰκοσι πέντε ἐκ τούτων ἔμειναν ἀγνωστοί, καὶ μόνον ἑκατὸν καὶ εἰς ὑπέστησαν τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν δι' ἀποφάσεως τῆς δικαιοσύνης. Τῶν ἄλλων δὲ ἡ ἢ ποινὴ μετεβλήθη, ἢ ἡ ἐκδίκησις ἀνεβλήθη, οὕτω δὲ πιθανόν ὅτι θ' ἀπαλλαγῶσι τῆς τιμωρίας.

Ἄν ἀναλύσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν θανατωθέντων, βλέπομεν ὅτι ἐκ τούτων μαῦροι, Ἰνδοὶ

καὶ Κινέζοι εἰσὶν ἐξήκοντα δύο, λευκοὶ δὲ τριακόνητα ἑνὲς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τριῶν γυναικῶν. Πάντες δὲ οἱ καταδικαί ἀπηγορεύθησαν ἐκτὸς τριῶν Ἰνδῶν τουφεκισθέντων.

Ὅπως ἡ πλήρης ἡ θλιβερὰ αὕτη ἀπκρίθησις, δεόν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς συνοπτικὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις, γινομένης κατὰ τὸν νόμον τὸν καλούμενον Λύντς, δηλαδὴ νόμον τοῦ ἀντιποίνου. Κατὰ τὸ 1882 ἐξετελέσθησαν πενήτηκοντα ἑπτὰ τοιαῦται ἐπὶ τριακόνητα τεσσαρῶν λευκῶν καὶ εἰκοσι τριῶν μαύρων. Ἀλλὰ χάριν δικαιοσύνης πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους δεόν νὰ εἰπωμεν ὅτι, ἂν ἐν τῇ στατιστικῇ τῶν θανατώσεων βλέπομεν πληθὺν μαύρων δυσανάλογον, τοῦτο δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι διαπράττουσιν ἐγκλήματα περισσώτερα τῶν λευκῶν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς κατὰ τοῦ χρώματος αὐτῶν προλήψεως ἡ δικαιοσύνη δείκνυται ἀμειλικτος πρὸς αὐτούς. Συχνάκις μάλιστα ὁ νόμος τοῦ Λύντς ἀποστέλλει εἰς τὸν ἄλλον κόσμον μαύρους πιθανῶς ἀθώους.

Πρὸς τοὺς λευκοὺς ὁμως ἐπικρατεῖ μείζων ἐπιείκεια. Ἐὰν δολοφόνος, ἔχη τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ φέρῃ λευκὴν ἐπιδερμίδα, οὐδέποτε ὑποβάλλεται εἰς οἶας ὁ μαῦρος βρασμούς καὶ κακουχίας, καὶ ἂν ἔτι δὲν δικάζηται κανονικῶς, καὶ ἔτι ἂν ἐπέπεσεν εἰς σπείραν πολιτῶν κατὰ τὸν νόμον τοῦ Λύντς συνοπτικῶς δικαζόντων.

Ὁ Ῥοβέρτος Ζίφεν, πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας τῆς στατιστικῆς τοῦ Λονδίνου καὶ τμηματάρχης τῆς στατιστικῆς ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς ἐμπορίας, ἐν τινι συνεδριάσει ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶνε καταδικασμένον ν' ἀποθάνῃ μετὰ τινα χρόνον οὐχὶ διὰ τοῦ πυρός, ὡς προφητεύουσιν αἱ Γραφαί, οὐχὶ διὰ τοῦ ὕδατος, ὡς τοῦτο συνέβη ἤδη πλειστάκις, οὔτε διὰ τῆς ἀποψύξεως τῆς γῆς, ὡς διατείνονται γεωλόγοι τινὲς, ἀλλὰ διὰ τρόπου πάντων φοβερωτάτου—διὰ τῆς πείνης. Τὰ πρὸς συντήρησιν μέσα, κατὰ τὸν Ζίφεν, καθίστανται ὡσημέρα ἀνεπαρκέστερα. Ὁ πληθυσμὸς πολλαπλασιάζεται πανταχοῦ διὰ ταχύτητος ὅπως δυσανάλογον πρὸς τὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ πάντως θὰ ἐπέλθῃ ἐξάντλησις τούτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἡμέρα μὴ ἀπεχούση πολὺ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, ἐκτὸς ἂν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐπινοήσῃ ἄλλα μέσα ἐκτὸς τῶν γνωστῶν πρὸς μείζονα γονιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Ζίφεν λαμβάνει ὡς παραδειγμα τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὧν ὁ πληθυσμὸς διπλασιάζεται κατὰ 25 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος καὶ ἐντεύθεν. Μετὰ 100 ἔτη ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἄρα θ' ἀνέλθῃ εἰς 800 ἑκατομμύρια. Ἡ αὐξήσις αὕτη, ἐπιλέγει ὁ Ζίφεν, δὲν ἔχει ὁμοίον παραδειγμα ἐν τῷ παρελθόντι, καὶ δεόν

νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ μέγιστον πολιτικὸν φαινόμενον τοῦ αἰῶνος ἡμῶν. Αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης δὲν δύνανται τοῦ λοιποῦ νὰ βουκαλωθῶνται ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι προωρίσθησαν νὰ διαδραματίζωσι τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τοῦ κάτω τούτου κόσμου.

Ὁ Ζίφεν λοιπὸν τεκμαίρεται ὅτι ἡ ἐπαύξεισις τοῦ πληθυσμοῦ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπισχεθῇ ἐν τῷ προσεχῇ αἰῶνι, ἐκτὸς ἂν οἱ ἀνθρώποι ἐφεύρωσι μέσον νὰ ἐξάγωσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους πολλαπλασίαν τῆς νῦν τροφῆς.

Τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον περὶ τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Π. Βράϊλα εὐρίσκομεν ἐν τινι ἀλληλογραφίᾳ τοῦ «Αἰῶνος» ἐκ Λονδίνου :

Ἐσπέραν τινὰ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ὑψηλῆς Πύλης μετὰ τοῦ ἡμετέρου διπλωμάτου καὶ τινων ἄλλων ἀπῆρχοντο ἐπισήμου συναναστροφῆς. Ὁ πρῶτος, ἀπερχόμενος, περιεβάλλετο τὸ ἐπανωφορίον του, πρὸς τοῦτο δὲ κατὰ συνήθη φιλόφρονα τύπον συνέδραμεν αὐτῷ ὁ κ. Βράϊλας.

— Ἡ Ἑλλὰς βοηθεῖ τὴν Τουρκίαν, ἔσπευσε νὰ παρατηρήσῃ χαριεντιζόμενος εἰς τῶν παρισταμένων.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἵνα ἀπέλθῃ.

Κατὰ τινα ἐφημερίδα τοῦ Μεξικῶ ὁ μέγιστος μαργαρίτης τοῦ κόσμου εὐρέθη ἐσχατῶς ἐν τῇ κάτω Καλιφορνίᾳ ὑπὸ τινος δούτου τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου **Gonzalez et Ruffo**. Ὁ μαργαρίτης οὗτος ἔχει τὸ μέγεθος λεμονίου, ἔλκει βάρος 75 καρατίων, καὶ ἔχει μῆκος μὲν ἐνός δακτύλου, πλάτος δὲ τριῶν τετάρτων τοῦ δακτύλου. Ὁ πρὸ τῆς εὐρέσεως τούτου μέγιστος τῶν μαργαριτῶν εἶχαν εὐρεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν χώραν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑπὸ τῶν Ἰησοῦϊτῶν κατοχῆς αὐτῆς, κοσμεῖ δὲ τὸ στέμμα τῆς βασιλείας τῆς Ἰσπανίας.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἡ ἀναπνοή.

Κατὰ τὸν ἱατρὸν **Ward** ἡ ῥίς εἶνε ὁ μόνος ἀγωγὸς, δι' οὗ πρέπει νὰ διέρχεται ὁ ἀήρ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἀναπνοῆς, τὸ δὲ στόμα δεόν νὰ ἐπιβοηθῇ εἰς τοῦτο μόνον κατὰ τινὰς περιστάσεις, ὡς λ. γ. ἐν κριτῷ δρόμῳ ταχέως. Ὁ ἀήρ διερχόμενος διὰ τῶν μυκτῆρων θερμαίνεται, ἀποκαθαίρεται καὶ φθάνει ἀβλαβῆς εἰς τὰ λεπτὰ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς· ἐνῶ ἂν εἰσέλθῃ διὰ τοῦ στόματος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι φθάνει ψυχρὸς εἰς τοὺς πνεύμονας, φέρει μεθ' ἐκείνου σάκιν καὶ ἄλλας ὕλης λίαν ἐπιβλαβεῖς.